

Andrej Studen

O »ferdamanih babah in dedih«

*Odraz vsakdanjika v zapisih okrajnega sodišča Konjice v prevratni dobi**

STUDEN, Andrej, dr., izredni profesor, znanstveni svetnik, Inštitut za novejšo zgodovino, Privoz 11, SI-1000 Ljubljana, andrej.studen@inz.si

316.728:94(497.4Slovenske K.)"1918/..."
316.728:343.2/.7(497.4Slovenske K.)"1918/..."

O »FERDAMANIH BABAH IN DEDIH«

Odraz vsakdanjika v zapisih okrajnega sodišča Konjice v prevratni dobi

Študija primera obravnava vsakdanjik prebivalcev Slovenskih Konjic in okoliških podeželskih občin v luči dokumentov okrajnega sodišča Konjice neposredno po razpadu dvojne monarhije leta 1918. Čas tranzicije in transformacije v novo jugoslovansko državo je tudi na Konjiškem prinesel številne spremembe. Po slovesu od »trhle Avstrije« so tudi tu priredili veličastne narodne manifestacije. Odslej je bila namesto nemščine uradni jezik slovenščina, po prevratu 1918 pa sta tudi na Konjiškem potekala pospešena procesa slovenizacije in deavstrizacije, ki sta detajlno prikazana v uvodu. Prelom je prinesel tudi transformacijo uradovanja okrajnega sodišča Konjice, ki je namesto v nemščini odslej uradovalo v slovenščini. Dobro ohranjeni zapisi o številnih lažjih kazenskih prestopkih in drobnih prekrških sestavljajo mozaik kratkih zgodb, ki verodostojno slikajo prepovedane prakse podeželanov Konjiškega. V teh zgodbah se odražajo najbolj trivialne in celo banalne situacije in plati vsakdanjega življenja navadnih ljudi po končani vojni. Študija skuša preko njih pokazati, kako je na že ustaljene prakse in dogodke vsakdanjega življenja »malega človeka« vplivala vélika vojna in krizni čas pomanjkanja in težav z oskrbo po njenem koncu. Študija ugotavlja, da sta vojna in poveljna kriza ustvarjali posebno atmosfero in predstavljali nekakšen sprožilec, ki je v danih okoliščinah lahko botroval celi vrsti z zakonom prepovedanih in nezaželenih dejanj, torej celi vrsti prestopkov in prekrškov.

Ključne besede: Slovenske Konjice, prva svetovna vojna, razpad dvojne monarhije 1918, nova jugoslovanska država, transformacija, tranzicija, deavstrizacija, slovenizacija, poveljna kriza, vsakdanje življenje, lažji kazenski prestopki in prekrški, prepovedane prakse, okrajno sodišče Konjice, kazensko pravo, 1918/19

* Raziskava je bila opravljena v okviru raziskovalnega projekta št. J6-1801 Postimperialne tranzicije in transformacije iz lokalne perspektive: slovenska mejna območja med dvojno monarhijo in nacionalnimi državami (1918-1923), ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

STUDEN, Andrej, Ph.D., Associate Professor, Research Counselor, Institute of Contemporary History, Privoz 11, SI-1000 Ljubljana, andrej.studen@inz.si

316.728:94(497.4Slovenske K.)"1918/..."
316.728:343.2/.7(497.4Slovenske K.)"1918/..."

ON "DAMNED WOMEN AND MEN"

Reflections of everyday life in the records of the Konjice Local Court during the dissolution of the Dual Monarchy

The article examines everyday life among the residents of Slovenske Konjice and the surrounding municipalities as reflected in the records of the Konjice Local Court after the end of the Dual Monarchy in 1918. During the transition and transformation into a new Yugoslav state, the area of Slovenske Konjice witnessed major change. Having bid farewell to the "decaying Austria", imposing mass manifestations were organized. Slovenian replaced German as the official language. The introductory part presents in detail how the processes of Slovenization and de-Austrization developed. The overturn affected the operations of the Konjice Local Court, which now operated in Slovenian instead of German. Well-preserved records about numerous minor criminal offences comprise a mosaic of brief stories portraying an authentic picture of illegal practices among the local population. These stories reflect the most trivial and even banal situations and aspects of everyday life after the war. Based on these, the study aims to show how the routine and the everyday life of the common person was affected by the Great War, shortages and supply problems at the time. The article concludes that the war and the post-war crisis created a special atmosphere, in a way triggering several illegal and unwanted acts, including criminal offences.

Key words: Slovenske Konjice, World War I, collapse of the Dual Monarchy in 1918, new Yugoslav state, transformation, transition, de-Austrization, Slovenization, post-war crisis, everyday life, minor criminal offences, illegal practices, Konjice Local Court, criminal law, 1918/19

Prelom s starim in prihod novega

Jeseni 1918 so tudi prebivalci Konjic in okolice, torej ozemlja, ki je bilo v upravnem oziru od leta 1903 pa vse do razpada dvojne monarhije leta 1918 okrajno glavarstvo Konjice,¹ končno dočakali dolgo pričakovani mir. Stara avstro-ogrska monarhija se je raztreščila, čas tranzicije in transformacije v novo jugoslovansko državo pa je prinesel številne spremembe. Slovo Slovencev od stare Avstrije je v prvih povojnih letih tudi na Konjiškem zaznamoval »*etos maščevalnosti*«, ki je večkrat povsem prevladal nad čutom pravičnosti.² Trg Konjice je imel namreč pred razpadom dvojne monarhije »*nemško lice*«,³ po prelomu pa so se dogodki, ki so spremljali proces slovenizacije in deavstrizacije,⁴ na Konjiškem, kot je v ohranjenem šolsko kroniko Osnovne šole Slovenske Konjice zapisal takratni začasni šolski vodja, zreški nadučitelj Henrik Schell, »*vrstili kakor v kalejdoskopu in bili večinoma političnega značaja*«. ⁵

29. oktobra 1918 je bila razglašena narodna osvoboditev in ustanovitev samostojne Države Slovencev, Hrvatov in Srbov, kar so slavili tudi Slo-

venci na Konjiškem, ki so se množično udeležili »*praznika svobode*« in kot simbol lojalnosti novi državni tvorbi okrasili svoje hiše z venci in cvetjem in izobesili slovenske trobojnice. Predstavo, kako je sploh potekalo omenjeno slavje v Konjicah, si lahko izboljšamo z opisom dogodka v pismu slavnemu Narodnemu svetu v Mariboru, ki ga je 30. oktobra 1918 napisal in z »*jugoslovanskim pozdravom*« podpisal Jernej Podpečan, vikar v Konjicah:

»*Da boste vedeli, da smo tudi v Konjicah manifestirali in obhajali v veselju prvi dan jugoslovanske svobode – Vam poročam v par vrsticah kako. – Vse slovenske hiše so dobile slovenske zastave, tudi na džupnišče in kaplanija. Dvanajst pestro barvnih trobojnic je vihralo po trgu raz slov. poslopjij, Zvečer ob 7. uri so začeli pokati topiči – ob osmi uri se je razvil precej veličasten obhod po trgu. Kakih 300 odraslih se je udeležilo obhoda. Vse slov. hiše so bile razsvetljene. Pelo se je, da je bilo veselje. Živio klicev ni bilo konca. Pred slovensko okoliško šolo spregovoril je g. Beno Serajnik in manifestante opozoril na velikansko možnost izobrazbe. Pred 'Narodnim domom' je v par krepkih besedah dal duška svojemu veselju g. Franc Napotnik, kmet na Tepanjskem vrhu, potem pa še tudi g. dr. Rudolf. Nemci oziroma posili Nemci so bili čisto mirni. Vsa manifestacija je minila brez vsake nerodnosti.*«⁶

Kot zanimivost naj omenim, da je konjiški vikar v duhu prelomnega časa v pismu dopisal še naslednje vrstice:

»1) Velecenjeni g. prof. Voglar naj mi blagovoli oprostiti, da sem pismo naslovil direktno na njega (in ne na Narodni svet, op. a.), ker sem v dvomu, je li bi naša pošta, ki je v rokah zagrizenih nasprotnikov, pismo tudi ekspedirala.

2) Ad informationem:

Tukaj se je ustanovil nekak narodni svet – g. Pavel Ogorevc, trgovec; g. Petrič Ludvik, učitelj; g. Pregelj Viktor, župnik v Stranica; g. dr. Ivan Rudolf, odvetnik; g. Klinc Jožef, kmet na Bregu. Ta je g. vodji

¹ Natančneje: Konjiški sodni okraj, ki je do leta 1903 spadal pod celjsko okrajno glavarstvo, je bil z razglasom ministrstva za notranje zadeve z dne 2. 9. 1903 izločen iz celjskega političnega okraja in je postal samostojni politični okraj z Okrajnim glavarstvom Konjice, ki je začelo delovati s prvim oktobrom istega leta. Pred tem je bilo že leta 1849 na območju sodnega okraja Konjice ustanovljenih 30 krajevnih občin. To stanje se je obdržalo do leta 1918. Poleg samouprave v okviru občin je treba omeniti še samoupravo v okviru celotnega konjiškega sodnega okraja, namreč leta 1868 so ustanovili okrajni zastop. organ, ki je skrbel za skupne zadeve vseh občin v okraju. Okrajni zastopi so na Spodnjem Štajerskem nato delovali vse do šestojanuarske diktature leta 1929. Podrobneje o razvoju uprave glej: Mikola, Razvoj uprave na Konjiškem, str. 5-38.

² Cvirn, Die Slovenen, str. 90.

³ Garant nemške premoči v trgu Konjice je bila večina v občinski upravi ter gospodarska moč. Ta politično-gospodarska premoč se je ob vsakokratnih lokalno političnih razmerah odražala ob popisih občevalnega jezika in je tudi v Konjicah vplivala na »statistično množitev« nemške strani, na Spodnjem Štajerskem pa je bilo to najbolj očitno ob zadnjem avstrijskem popisu občevalnega jezika leta 1910. – Prim.: Čuček, Vpisal se je med Nemce, str. 57-68. Glej tudi: Čuček, Problemi popisovanja občevalnega jezika, str. 130.

⁴ O tem podrobneje: Dolenc, Deavstrizacija v politiki, upravi in kulturi, str. 81-94.

⁵ Studen, Andrej. »Odstranjevanje prejšnje zunanosti in ponemčevalnega stremljenja, str. 170.

⁶ SI_PAM/X0096/00078 Digitalizat dopisa Jerneja Podpečana, vikarja v Konjicah, z opisom proslavitve razglasitve nove oblasti v Konjicah: spisovno gradivo Narodnega sveta za Štajersko 1918.10.31 (Združeni dokumenti).

Konjice (nem. Gonobitz) z okolico. Trg je bil upravno in šolsko središče z okrajnim sodiščem. Vse do razpada dvojne monarhije je imel nemško lice. (Zgodovinski arhiv Celje, SI_ZAC/1274 Zbirka razglednic in dopisnic)

glavarstva naznanil, da bo prehranjevalni urad vzel v roke. G. glavar je vzel to na znanje, pa se je izrazil, da njega veže prisega pri vladi in da mora rekvirirati.⁷ Pripeljali so se baje včeraj vojaki v svrhu rekvizicije. Mogoče bo pa Narodni svet tudi v Konjicah nastavil slov. okr. glavarja?!!!⁸

Vikar Podpečan je pismo zaključil z obljubo, da »če bo premirje, bomo zopet manifestirali. Kako, naj nas časniki pravočasno poučijo. Na vsak način je (menda) primernejša za kmečko ljudstvo nedelja.«⁹

⁷ Pripomnim naj, da je v okrajnem glavarstvu Konjice vladalo hudo pomanjkanje, zato je okrajni glavar 27. oktobra 1918 sporočil Narodnemu svetu za Štajersko v Mariboru, »da se bode v 14 dneh porabila zadnja moka za 9000 nepreskrbljenih. Prostovoljna oddaja, pod katero bi bil okraj preskrbljen, če tudi le kratek čas, je popolnoma prenehala. Prisilna oddaja se točasno vrši le pri govedu.« – SI_PAM/X0096/00047 Digitalizat dopisa, v katerem okrajno glavarstvo Konjice prosi Narodni svet za Štajersko za navodilo pri oddaji živin in spisovno gradivo Narodnega sveta za Štajersko 1918.10.27. (Združeni dokumenti).

⁸ SI_PAM/X0096/00078 Digitalizat dopisa Jerneja Podpečana, vikarja v Konjicah, z opisom proslavitve razglasitve nove oblasti v Konjicah: spisovno gradivo Narodnega sveta za Štajersko 1918.10.31 (Združeni dokumenti).

⁹ Prav tam.

Veličastna narodna manifestacija se je v Konjicah odvijala tudi po združitvi Države SHS in Kraljevine Srbije v skupno jugoslovansko državo pod dinastijo Karađorđević 1. decembra 1918. Dne 22. decembra 1918 se je v trgu zbralo »mnogo več kot tisoč ljudstva iz celega okraja, tako da se je moral shod vršiti deljeno, eden v dvorani, kjer je govoril g. dr. Gvidon Sernec iz Celja, in drugi pod milim nebom, kjer je nastopil g. dr. Ravnik iz Maribora. Ljudstvo je z velikim navdušenjem pozdravljalo ujedinjenje ter ogorčeno protestiralo proti okupaciji naše zemlje s strani Lahov in Nemcev.«¹⁰ Ustanovitev nove države so na shodih s klici »Živijo!« pozdravili tudi v okoliških krajih, denimo v Tepanjah, Oplotnici, Špitaliču pri Žičah, Ločah pri Poljčanah in drugod.

»Kaj sploh še iščete pri nas?« Razrešitve, odstavitve, zamenjave »najhujših sovražnikov«

Narodna vlada Države SHS, ki je najprej prevzela upravo, je 1. novembra 1918 na ozemlju, ki ga je nadzirala, za uradni jezik razglasila slovenščino. Že Narodni svet za Štajersko, ustanovljen 28. septembra

¹⁰ Nova doba, 4. 1. 1919.

1918, pod katerega upravo je sodil tudi politični okraj Konjice, je dosegel, da je Avstrijsko notranje ministrstvo na Dunaju 31. oktobra 1918 odpoklicalo nemške okrajne glavarje na Spodnjem Štajerskem in imenovalo slovenske. Po prevzemu oblasti 1. novembra 1918, o katerem je Narodni svet s posebnimi lepaki seznanil prebivalstvo,¹¹ je bilo okrajnim glavarstvom podrejeno tudi orožništvo, za novo jugoslovansko domovino pa je priseglo tudi slovensko vojaštvo.¹² Predsednik Narodnega sveta za Spodnjo Štajersko dr. Karel Verstovšek je tako županom kot župnikom naročil, da naj ljudstvu »posebno na srce položijo, da v novih razmerah rado dá na razpolago potrebna živila in živino, ki se bode porabila izključno le za Slov. Štajersko. Obenem naj ljudstvo opozorijo, da si takoj organizira Narodne straže, ki mu bodo branile življenje in imetje pred roparskimi tolpmi, ki se bodo mogoče v najbližjem času prikazale na naših tleh.«¹³ Poverjeništvu za notranje zadeve pri Narodni vladi SHS v Ljubljani pa je 5. novembra 1918 z odredbo določilo, »da mora vsa izvršna oblast kot so okrajna glavarstva in davčni uradi preiti v javno oblast.«¹⁴

Po razpadu monarhije se je »na udaru novih oblasti« znašlo tudi spodnještajersko nemštvo. »Mnogi Nemci, ki so bili aktivno vključeni v narodnopolitično konfrontacijo, so že na začetku novembra 1918 zapustili novo državo. Sledili so jim najvišji državni uradniki, kmalu pa še drugi javni uslužbenci, ki so po odslovitvi iz službe in izgubi službenih stanovanj čez noč ostali brez eksistence.«¹⁵

¹¹ Predsednik Narodnega sveta za Spodnjo Štajersko dr. Karl Verstovšek je 1. novembra 1918 vsem župnijskim uradom in županstvom poslal lepak (litografirano okrožnico), s katerim jih je obvestil, da je »Narodni Svet za Sp. Štaj. prevzel vlado. V dopisu je zapisal, da »župnijskim uradom in županom vpošiljamo lepak ter jih uljudno prosimo, da ljudstvo o vsebini lepaka iz prižnice oziroma potom plakatiranja natančno podučijo, da se naše ljudstvo ve v novih razmerah prav ravna. /.../ Priposlani lepaki se morajo takoj nalepiti na primernih krajih.« – SI_PAM/X0096/00100 Digitalizat obvestila vsem župnijskim uradom in županstvom, da je Narodni svet za Spodnjo Štajersko prevzel 1. novembra 1918 vlado ter navodila za nadaljnje ravnanje (1918.10), 2018 (Združeni dokumenti).

¹² Aplinc, »Morda bodo prišli še taki časi, str. 100.

¹³ SI_PAM/X0096/00100 Digitalizat obvestila vsem župnijskim uradom in županstvom, da je Narodni svet za Spodnjo Štajersko prevzel 1. novembra 1918 vlado ter navodila za nadaljnje ravnanje (1918.10), 2018 (Združeni dokumenti).

¹⁴ Aplinc, »Morda bodo prišli še taki časi, str. 100.

¹⁵ Čuček, Svoji k svojim, str. 143-144.

Deutsche Schule v Konjicah (razglednica izpred prve svetovne vojne). Poleg komentarja, da bo desno od Nemške šole bodoči prizidek nemškega vrtca, je na razglednici zanimiv tudi tiskan *Deutscher Heilgruss aus Gonobitz* (torej Nemški pozdrav iz Konjic), ki dodatno poudarja nemški karakter trga.

(Osrednja knjižnica Celje, Zbirka razglednic)

Narodna vlada SHS je pohitela tudi s spreminjanjem zunanje podobe mest in trgov, prepovedana je bila raba nemških krajevnih imen, odpravljen je bilo dvojezično uradovanje, odstranjeni so bili vsi dvojezični napisi, denimo, na trgovinah in lokalih. Odstranjevali so se celo »nemški zasebni napisi znotraj hiš in na hodnikih in stopniščih«.¹⁶ Po prevratu so se »preustrojemale šole«. Kako je ta preustroj potekal, lepo ilustrirajo tudi kronike šol v Konjicah. V šole se je kot učni jezik uvajala slovenščina in odpravljala nemščina, spreminjali so se učni načrti, praznovanja so v spremenjenih razmerah dobila povsem novo podobo in poudarke. »Odstranjevali so prejšnjo zunanost in prejšnje po-

¹⁶ Matic, Konec prve svetovne vojne, str. 244.

nemčevalno stremljenje šolske oblasti«, odpuščali so nemško misleče učiteljstvo in zaposlovali slovenske učitelje in učiteljice. Kronist Schell je dodal, da je bil »v Konjicah samih nemški odpor po krepki roki Narodnega sveta kmalu strt.«¹⁷ Seveda so se v Konjicah »zglasale tudi zahteve po nemškem pouku in poučevanju nemškega jezika«, a temu, kot je zabeležil Schell, »se ni moglo ugoditi, dokler mladina ne zna državnega jezika slovenskega«. V kroniki je poudaril, da je ravno »učiteljstvo zasadilo lopato v ledino narodne vzgoje«.¹⁸

Prejšnji nemški napis Volksschule /Markt Gonobitz/ je po prevratu zamenjal slovenski napis Ljudska šola /v Konjicah/. Razglednica iz leta 1922. (Osrednja knjižnica Celje, Zbirka razglednic)

O uspešni reorganizaciji »nemškutarških, šulferinskih šol« v Konjicah po razpadu »trhle Avstrije« je z neprikritim zadovoljstvom poročal tudi vodja konjiške dekliške šole Ludovik Petrič, ki je ugotavljal, da je »pouk v nemškem duhu s prevratom zadobil smrtni udarec, na šoli je prvič zaplapolala slovenska zastava, izginil je napis 'deutsche Schule' in šola je dobila slovensko lice«.¹⁹

Petrič je nadaljeval v zmagoslavnem prevratnem duhu: »Ponosni nemškutarji so povsili glavo in vsak se je vadil in začel govoriti slovensko, češ, saj sem tudi Slovenec – če je treba. Na predlog Narodnega sveta so se odstavili vsi učitelji in učiteljice nemškega mišljenja. Vodja te šole je moral v dveh dneh zapustiti lepo stanovanje in se preseliti drugam. Na željo Narodnega sveta je postala prejšnja nemška trška šola 'slovenska dekliška šola'. /.../ 7. januarja 1919 se je s slovesno sveto mašo pričel pouk na tej šoli, seveda v slovenskem jeziku in v slovenskem duhu. Slovensko narodno petje se je kmalu razlegalo po vseh šolskih prostorih. Deklicam, ki so prej vedno obiskovale nemško šolo, je bilo iz početka zelo težko slediti pouku v slovenskem jeziku, zlasti pa v višjih razredih. Toda vse te težkoče so bile kmalu premagane, ker so se trškim deklicam pridružile deklice iz

okolice, ki so bile popolnoma zmožne slovenskega jezika v govoru in pisavi. – Da so izginila tudi notranja znamenja ponemčevanja, so se odstranili vsi nemški napisi v šolskih prostorih in se nadomestili s slovenskimi. Sredi hodnika se je na nemško spominsko ploščo obesila slika regenta Aleksandra.«²⁰ Spremenil se je tudi uradni pečat šole. Prej je nosil napis Volksschule Markt Gonobitz mit deutscher Unterrichtssprache, ki se je spremenil v Vodstvo dekliške šole v Konjicah.²¹

Po prevratu so se poslovenili tudi napisi na drugih pečatih. Med drugim naj bi se spremenili tudi poštni pečati, a »trdoglavi poštarji« so se ponekod še vedno oprijemali nemških napisov na pečatih. Časopis Jugoslavija se je nad tem, da se je v Konjicah na poštnem pečatu še vedno »lesketalo pristno samonemško ime Gonobitz«, pridušal takole: »To je malomarnost, ki zasluži vse graje. Na kaj še ti trdoglavi poštarji čakajo, morda mislijo, da se bo radi njih na čudežni način v kratkem prekucnila cela Jugoslavija v nemške roke.«²² Že nekaj dni pred tem pa so v Jugoslaviji objavili sledeč komentar: »V Konjicah mislijo baje ustanoviti srbohrvaški kurz, katerega se pa poštne osebe najbrže ne udeleži. – ker še spi avstrijsko spanje. Čas je, da se prebudi in zamenja svoj samo Gonobitz za slovenski pečat

¹⁷ Studen, »Odstranjevanje prejšnje zunanosti in ponemčevalnega stremljenja, str. 170.

¹⁸ Prav tam, str. 171.

¹⁹ Prav tam.

²⁰ Prav tam, str. 172.

²¹ Prav tam.

²² Jugoslavija, 12. 6. 1919.

Poštni pečati so bili vse do preloma 1918 opremljeni z nemškim napisom Gonobitz. Na razglednici iz leta 1922 je prej nemški napis zamenjal jugoslovanski poštni žig Konjice v cirilici. (Osrednja knjižnica Celje, Zbirka razglednic)

*Konjice. V Sloveniji naj nosijo poštni pečati samo slovensko ime. Oplotnica zdrami se!*²³

Nad »samonemškim pečatom« v Oplotnici so se, denimo, zgražali v celjski Novi dobi:

»Neverjetno! Kakor vidimo iz nekega dokumenta z dne 21. julija, ima občinski urad v Oplotnici še danes, 10. mesec po preobratu, še vedno samonemški pečat 'Gemeindeamt Oplotnitz, pol. u. Ger.- Bez. Gonobitz, Steiermark.' Kaj še vedno spimo?!«²⁴

Slovensko časopisje je sploh zahtevalo »brezobzirno izčiščenje vsega, kar je nemškega, vsega, kar bi

kakorkoli spominjalo na staro Avstrijo in nekdanje nemško gospostvo.«²⁵ Narodnoobrambni časopis Straža je, denimo, takole opozarjal na nemške apetite po slovenski zemlji:

»Zemlje lačen je še vedno nemški volk. Sicer so mu v svetovni vojni naložili tako težke batine, da so mu polomili rebra ter izbili predolge zobe. Appetit pa še ima vedno po tuji zemlji. Zlasti mu dišijo lepi slovenski kraji. Požrl bi rad kar polovico našega Slovenskega Štajerskega.«²⁶

²³ Jugoslavija, 4. 6. 1919.

²⁴ Nova doba, 21. 8. 1919.

²⁵ Studen, »Izjava enega zanesljivega Slovenca zadostuje«, str. 130.

²⁶ Straža, 13. 1. 1919.

Časopisje, ki je poudarjalo, da se v teh kriznih časih²⁷ prevzem »dediščine avstrijskega konkurza« čuti na vsakem koraku, da »prehrana dela težke skrbi in rodi dosti nevolje«,²⁸ da manjka osnovnih življenjskih potrebščin, da se krepí brezposelnost in stanovanjska beda, da se bohóti verižništvo, krizo pa pogloblja zlasti neznosna draginja, je obenem poročalo tudi o procesu zamenjav v upravi in javnih službah. Deželna vlada se je namreč »s posebno pozornostjo lotila tudi odpuščanj nemških uradnikov«, pri odpuščanju pa se je podobno kot med »nemško mislečim učiteljstvom« uveljavilo splošno načelo, »da so bili uradniki nemške narodnosti 'tlačitelji', ki morajo oditi.«²⁹

Nemški uradniki so bili sploh za marsikaterega slovenskega narodnjaka na Spodnjem Štajerskem skeleč trn v peti, o čemer pričajo tudi ohranjeni viri. Ptujski sodnik dr. A. Štuhec je na primer že oktobra 1918, torej pred začetkom »likvidacijskih pogajanj«, čutil dolžnost, da posvari »merodajne činitelje« na nevarnost nemškega uradništva, ki se »v Ptujju in gotovo tudi v Celju in Mariboru (kolikor slišim) pripravlja na to, da ostane v naši državi in se začne prelevati«! Štuhec je poudaril, da se namerava preleviti zlasti »tista klika, ki je leta 1914 najbolj denuncirala in blatila slovenstvo«. Domoljubni ptujski sodnik je menil, »da ima slovensko uradništvo pravico zahtevati, da se pri ureditvi novih razmer mu ni treba družiti s tako fakinažo in da se torej naj take ljudi odstrani. To je mnenje našega uradništva, ki stoji in pričakuje svoje ure.« Menil je tudi, »da bo kazalo na ptujске razmere posebno paziti« in da je tozadevno rad na razpolago »za vsako informacijo, ker poznam natančno razmere.«³⁰

Želja po zadoščenju pravici in maščevanju veje na primer tudi iz pisma Ivana Verdnika, posestnika in trgovca z lesom iz Meže ob Dravi [Dravograd], ki ga je dne 31. oktobra 1918 poslal dr. Karlu Verstovšku, državnemu poslancu v Mariboru. V pismu je opozoril, da so »na našem kolodvoru v Spodnjem

Dravogradu nastavljeni večinoma Nemci, samo 3 uradniki so Slovenci. /.../ Postajenačelnik je nemški tirol, zraven je tudi gotovi Rudolf Domaingo iz Dravograda, on je bil kolovodja ali četovodja na Štjanski shodu.«³¹ Verdnik je dr. Verstovšku predlagal, da bi bilo namesto nemških umestno namestiti slovenske uradnike in da naj direkciji železnice na Dunaju predlaga premestitev nemških uradnikov na Zgornje, slovenskih pa na Spodnje Štajersko. Menil je, »ako bi bili nastavljeni tukaj samo slovenski uradniki, bi se nam ne bilo bati neprijetnih izgrediv, do katerih bo bržčas prišlo«. Zaradi bolečega spomina na denunciacije in preganjanje leta 1914 se je Verdnik pridušal tudi nad poštними uradniki: »Tudi pri naši pošti je ravno tako. Zakaj bi bili ljudje, katerim slovenski jezik smrdi, na naših tleh in ker ne znajo našega jezika. Prosim oprostite, da Vam stavim ta predlog, ker so mene samo ti ljudje spravili v ječo leta 1914.«³²

Da »čas zahteva nujnih korakov«, je menil tudi Alojzij Rakun, odvetnik v Sevnici, ki je 21. oktobra 1918 Narodnemu svetu podal kar nekaj predlogov, kako ravnati po prevratu. Poleg ustanovitve posebne »garde za varnost«, ki naj bi imela v vsaki vasi svoje zaupnike, zavedne ljudi, »s pravico in nalogo vzdrževati red«, je bila za Rakuna nadvse pomembna zlasti nastavitev »zavednih slovenskih orožnikov«, predlagal pa je tudi ustanovitev »zaupnih odborov«, ki naj sestavijo »protokolirane liste vseh onih, ki so krivi vojske, ki so iz stališča Vsenemcev hujskarili, denuncirali i. t. d.«³³

²⁷ O povojnih kriznih razmerah v Celju in okolici glej npr.: Himmelreich, Namesto zemlje črni kruh, str. 78-129.

²⁸ Nova doba, 25. 1. 1919.

²⁹ Matić, Konec prve svetovne vojne, str. 246.

³⁰ SI_PAM/X0096/00004 Digitalizat dopisa ptujskega sodnika Štuhca, v katerem sporoča, da se nemško uradništvo na Ptujju pripravlja na »prelevitev«, prednost pa naj ima slovensko uradništvo. (3.10.1918), 2018 (Združeni dokumenti).

³¹ V Šentjanžu pri Dravogradu je bil 7. aprila 1918 narodno obrambni tabor v podporo majniški deklaraciji, Udeležilo se ga je preko 200 Slovencev. Slavnostni govornik je bil dr. Anton Korošec. Zaradi pretepa med udeleženci in nasprotniki tabora (tabor je zmotil prihod kakšnih 200 Nemcev in nemškutarjev in slednji so poraženi zbežali), je oblast taborško gibanje prepovedala. – Slovenski gospodar, 11. 4. 1918. Vlasta Stavbar meni, da je bil omenjeni tabor »pravzaprav tabor za koroške Slovence. Na Koroškem je bil med vojno pritisk na Slovence tako silovit, da zborovanje, kakršno je bilo v Šmihelu pri Pliberku maja 1914, leta 1918 ni bilo več mogoče.« – Stavbar, Majniška deklaracija in deklaracijsko gibanje, str. 223.

³² SI_PAM/X0096/00091 Digitalizat dopisa Ivana Verdnika iz Meže ob Dravi [i.e. Dravograd] glede nastavitve slovenskih uradnikov na kolodvoru 1918.10.31 (Združeni dokumenti).

³³ SI_PAM/X0096/00091 Digitalizat Predlogi Alojzija Rakuna, odvetnika v Sevnici, za ravnanje ob prevratu: spisi Narodnega sveta za Štajersko.1918.10.22 (Združeni dokumenti).

V nemškemu uradništvu in učiteljstvu hudo nenaklonjenem času so nastajali torej tudi spiski primernih in neprimernih učiteljev in učiteljic, orožnikov, poštnih uslužbencev in uslužbenk, davčnih in sodnih uradnikov in uslužbencev na železnici. Nadvse zanimiva lista se je tako ohranila za okraj Marenberg (današnje Radlje ob Dravi). Gre za spisek nemških oziroma Nemcem naklonjenih »funkcionarjev« obeh spolov v Vuzenici, Vuhredu, Ribnici, Breznu, Radljah in na Muti. V tabelarično zasnovanem spisku so zanimive predvsem karakteristike v rubriki o narodnosti, na primer: *Nemec, Nemka, Nemec zagrizen, Nemec miren, Nemka mirna, Slovenka mlačna, Slovenec mlačnež, nemškutar, nemškutar zagrizen*, v Vuhredu se pojavlja celo *Rusin miren*. Glede na narodnostno karakteristiko so nato v opombi navajali: ali se ta ali ona »odstavi«, ali »pride lahko v sredino« oziroma, da je primeren »za sredino«, ali »ostane« oziroma »ostane« s pripisom, da »se mu poveri uradovanje«, ali »ostane začasno«. Pri odstavljenih so v nekaj primerih zapisali tudi, kdo bo uslužbenca ali uslužbenko nadomestil. Na primer: kot namestnika poštnega uradnika v Radljah, zagrizenega Nemca N. N., so v opombi navedli Franca Kranjca, poštnega uradnika v Lipnici; na mesto poštnega uradnika na Muti, zagrizenega Nemca Hansa Höblbla, naj bi prišel poštni uradnik Franc Mlinarič iz Sterntala (torej iz Strnišča pri Ptujju).³⁴

Proces odstranjevanja »nemških tlačiteljev« je pospešeno potekal tudi na Konjiškem. Za Konjice in okolico se sicer niso ohranili nikakršni spiski,³⁵ a zamenjave Nemcev s Slovenci se vendarle odslikavajo vsaj v časopisnih novicah. Celjski časnik *Nova doba* je na primer v začetku januarja 1919 poročal o odstavitvah in razpuščanju okrajnih zastopov. »V

Konjicah so odstavili komisarja okrajnega zastopa, graščaka Franza Posseka. Na njegovo mesto so imenovali konjiškega odvetnika, g. dr. Ivana Rudolfa.«³⁶ O tem je poročalo tudi nemško glasilo *Marburger Zeitung*, ki je poudarilo, da so v Konjicah odstavili »vladnega komisarja pri doslej nemškem okrajnem zastopu Franza Posseka.«³⁷

Potem ko so v začetku aprila 1919 razpustili občinski zastop trga Konjice, je glasilo celjskih Nemcev *Deutsche Wacht* zapisalo, da so vanj imenovali »nove, Slovence naklonjene gerente.«³⁸ Glasilo je že v začetku februarja 1919 poročalo tudi o razrešitvah v sodnih službah. Na okrajnih sodiščih Brežice, Šoštanj, Rogatec, Laško, Pliberk in seveda, »na okrajnem sodišču Konjice so razrešili okrajnega sodnika in predstojnika sodišča dr. Rudolfa Rögerja, sodnika dr. Karla Kurniga in dr. Maxa Schaffenggerja, pisarniškega oficijala Jakoba Peterschinegga in pisarniškega uradnika Johanna Bratschitscha.«³⁹ V začetku aprila 1919 lahko ponovno beremo tudi novice o razrešitvah notarjev na Spodnjem Štajerskem. V Konjicah so razrešili notarja dr. Swobodo.⁴⁰

Prastrah pred Nemci ostane

Kot vidimo, so se pritiski na nemško prebivalstvo spomladi 1919 nadaljevali, a vprašanje pripadnosti Spodnje Štajerske še ni bilo odločeno. Ne Slovenci ne Nemci še niso vedeli, komu bo območje dejansko dodeljeno.⁴¹ V takih razmerah ni nič presenetljivega, da se je narodnoobrambna *Straža* spraševala, ali se bo proces slovenizacije, rovarjenja proti novi državi in vznemirjanja Slovencev sploh kdaj zaključil. Konec marca 1919 se je, denimo, spraševala:

»Kaj še iščejo pri nas?!

»V Mariboru in okolici, pa tudi v drugih mestih in trgih je še vedno polno nemških in nemčurskih odstavljenih uradnikov, železničarjev, učiteljev itd. Kaj še iščejo ti ljudje pri nas, nam je res uganka. Ali nima vlada toliko moči, da bi jim pokazala pot čez mejo?

³⁴ *SI_PAM/X0096/00095 Digitalizat seznama javnih funkcionarjev v Marenbergu in seznam z imeni zaupnikov nemškega Volksrata v Mariborskem okraju. 1918.31.10 (Združeni dokumenti).*

³⁵ *Predstavo o zanesljivem Slovencu pa si lahko ustvarimo s pomočjo spisov okrajnega sodišča v Konjicah, kjer je bilo v določenih primerih za priče bolj kot to, ali so na dobrem glasu, verodostojne in poštene, pomembnejše, kakšna je njihova narodna pripadnost, narodnjaštvo (narodna zavest) in usmerjenost. Zato zanje srečamo oznake kot so »vrli narodnjak«; »skozi in skozi vzoren Slovenec«; »že od nekdaj na dobrem glasu kot slovenska rodbina«; »na prav dobrem glasu in pristen Slovenec«. Glej: Studen, »Izjava enega zanesljivega Slovenca zadostuje«, str. 134.*

³⁶ *Nova doba*, 8. 1. 1919.

³⁷ *Marburger Zeitung*, 9. 1. 1919.

³⁸ *Deutsche Wacht*, 12. 4. 1919.

³⁹ *Deutsche Wacht*, 8. 2. 1919.

⁴⁰ *Deutsche Wacht*, 5. 4. 1919.

⁴¹ *Jenuš, Ko je Maribor postal slovenski*, str. 181.

Ti ljudje so naši najhujši in največji sovražniki. Štirindvajset ur imajo na dan časa, so brez vsakega dela in od samega dolgega časa hodijo od hiše do hiše, od 'prijatelja' do 'prijatelja' ter hujskajo in rovarijo proti Jugoslaviji. Ako ne bo vlada v kratkem odredila, da morajo v gotovem roku zapustiti našo državo, zna imeti to za nas še hude posledice. Kajti naše ljudstvo, da še celo naša inteligenca, je silno lahkoverno. To smo opazili te dni, ko so nemčurski hujskači razstrosili zlobno vest, da bo Maribor od 26. do 28. marca zopet prišel v nemške roke. Skoraj vse je verovalo tem lažem in če bi ti hujskači trosili še takšne neumnosti, vedno bodo našli dovolj vernih poslušalcev. Zato pa je skrajni čas, da ti ljudje izgi-nejo enkrat za vselej tja, kamor spadajo.«⁴²

Po »koroškem polomu« oziroma »narodni nesreči na Koroškem« maja 1919 se je med spodnještajerskimi slovenskimi prebivalci, ki so jih svarili »pred zalego nemškutarjev in njih prijateljev, ki izlivajo po deželi strup sovraštva in šuntanja proti Jugoslaviji«,⁴³ krepil občutek negotovosti in strahu pred nemškimi maščevalnimi pritiski. Take razmere so vladale tudi v Konjicah. Nadučitelj Schell je v prikazu posebnih dogodkov v šolskem letu 1918/19 poudaril, da so Nemci še posebno po polomu na Koroškem »javno grozili tako, da so nekateri slovenski stanovalci že spravljali svoje imetje na vozove za pobeg«. ⁴⁴ Pozneje so se razmere sicer do gotove mere ublažile, a kljub temu so se nemške zahteve še vedno pojavljale, zlasti v Konjicah so bili »nemški pritiski« še vedno prisotni.

Nemci se namreč z novonastalimi političnimi razmerami na Spodnjem Štajerskem nikakor niso hoteli sprijazniti in so si še vedno prizadevali, da bi celotna Spodnja Štajerska (ali vsaj štajersko Podravje do Vitanjske razvodnice) prišla »v sestav nemške Avstrije. Odkrit odpor do nove južnoslovanske države, ki so si jo Nemci že pred vojno in med njo predstavljali kot barbarstvo pod srbskim jarmom, je vzpodbudil slovenske oblasti, da so še ostreje in odločnejše izvajale načrtno politiko nacionalizacije. Slovenci, ki so se po 'tisočletnem suženjstvu' (kot je rado pisalo

tedanje slovensko časopisje) iz brezpravnih hlapcev čez noč spremenili v gospodarje, so hiteli z mrzličnim popravljanjem krivic.«⁴⁵ V času po prevratu so se seveda pojavljali tudi »razni elementi, ki sejejo med narod nezadovoljnost proti Jugoslaviji« in ki »nalašč širijo grozovite neresnične vesti«. Oblast je pozivala ljudi, da ovajajo protidržavne elemente. To naj bi bila pravzaprav dolžnost vsakega zanesljivega Slovenca. Čas prehoda v novo jugoslovansko državo je bil torej čas izrazite nacionalne nestrpnosti proti Nemcem, kar na področju okrajnega glavarstva Konjice slikajo številne ovadbe zaradi protidržavnega govorjenja in pronemške usmerjenosti v dokumentih okrajnega sodišča Konjice. Netolerantnost do Nemcev po končani prvi svetovni vojni se je kazala v številnih obravnavah ekscesov, kjer se srečujemo s protidržavnim govorjenjem, z nemškutarstvom orožnikov in njihovemu domnevnomu krivičnemu postopanju proti Slovencem, z obrekovanjem in žaljenjem časti. Ponekod (npr. v Oplotnici) so, večkrat zgolj iz maščevalnosti, denuncirali in preganjali zlasti osovražene »avstrofilske orožnike«, ki so bili »pod prejšnjim režimom najzvestejši državni organ, prepojen z mržnjo do Slovencev in Slovanov sploh«. ⁴⁶ Dokumenti okrajnega sodišča Konjice pa končno razkrivajo povsem naključne ekscese, pri katerih so privrela na dan mednacionalna trenja med Slovenci in Nemci, pri katerih so se obudile stare zamere in pri katerih je najpogosteje prišla do izraza tudi precejšnja vinjenost vpletenih.⁴⁷

Proces slovenizacije in deavstrizacije na Konjiškem torej ni potekal povsem gladko. Nič čudnega torej, da je narodnoobrambna Straža še julija 1919 obelodanila novico o Konjicah kot o ključovalnem in trmoglavem nemčurskem gnezdu, ki so jo zatem med vestmi iz Jugoslavije objavili celo časopisi ameriških Slovencev:

»Na celem Sp. Štajerskem ni večjega nemčurskega gnezda, kakor so Konjice in okoliš. Nemčurji še vedno mislijo, da se nahajajo v blaženi Avstriji. Tako se pri gostilni Grünen Baum zbirajo gospoda: Sutter, Hausenbüchel, Wesenschegg, Detischegg i. dr. ter zabavljajo čez Jugoslavijo in vznemirjajo tukajšnje

⁴² Straža, 31. 3. 1919.

⁴³ Prim.: Studen, »Izjava enega zanesljivega Slovenca zadostuje«, str. 132-133.

⁴⁴ SI_ZAC/1319 OŠ Slovenske Konjice, aš.1, Šolska kronika 1763-1919.

⁴⁵ Studen, »Izjava enega zanesljivega Slovenca zadostuje«, str. 130.

⁴⁶ Prav tam, str. 139.

⁴⁷ Podrobneje: prav tam, str. 139-141.

Slovence ter agitirajo proti našemu ujedinjenju z brati Srbi. Poštni urad v Konjicah še vedno uporablja nemški pečat z napisom: 'Gonobitz', čeravno so si že vsi ostali uradi preskrbeli slovenske napise.»⁴⁸

Poleg omenjenih ekscesov in denunciacij pro-nemških in protidržavnih elementov, pa so novi časi po prelomu 1918 v dobro ohranjenih dokumentih okrajnega sodišča Konjice dobili odraz tudi v najbolj trivialnih in celo banalnih situacijah in plateh vsakdanjega življenja, ki jih bomo skušali naslikati in približati v tej študiji primera. Pod drobnogled bomo postavili zgodbe navadnih ljudi po končani vojni. Opazovani milje si bomo skušali ogledati na mikroravni, zapopadli bomo vsakdanjik prebivalcev Konjiškega od spodaj ter se posvetili različnim manjšim kazenskim prestopkom in prekrškom, ki so v kazenskih zadevah označeni s črko »U« in ki po kazenskem zakoniku vključujejo manjše kazenske zadeve, lažje prestopke zoper življenje in telo, zoper osebno varnost, zoper zakon in rodbino, zoper čast oziroma razžalitve časti, zoper državno oblastvo, zoper javni red in mir, zoper varnost javnega prometa, zoper imovino (male tatvine), pa prestopke prikrivanja in male prevare, prestopke delomrznosti. Poleg tega vključujejo uredbe o ukrepih za preskrbo prebivalstva in vojske s kruhom ter uredbe o pobijanju draginje in proti verižništvu in navijanju cen.

Obraunavani milje v tem času ni zajela samo tranzicija in transformacija v novo politično stvarnost in opisan proces slovenizacije in deavstrizacije, temveč se je novonastala država soočala tudi z ogroženostjo svojih meja in z neurejenim umikom notranje razkrojene vojske Avstro-Ogrske,⁴⁹ ki je še bolj zapletal varnostne zadeve. Mir je omogočil povratak vojakov s fronte. Prebivalcem je na eni strani prinesel veliko olajšanje, po drugi pa povojno krizo, s pomanjkanjem in s težavami z oskrbo. Po prelomu je vse to vplivalo na vsakdanje življenje »malega človeka« na konjiškem podeželju, kjer poleg običajnih in že ustaljenih vsakdanjih praks in dogodkov srečujemo tudi pisano paletu neobičajnih, večkrat banalnih in trivialnih praks in ekscesov, do katerih je posledično prišlo tudi zaradi vélike vojne in

omenjene krizne situacije in spremenjenih razmer po njenem koncu in nastopu miru. Vojna in krizni čas po njej sta torej ustvarjala posebno atmosfero in predstavljala nekakšen sprožilec, ki je v danih okoliščinah lahko botroval celi vrsti z zakonom prepovedanih in nezaželenih dejanj, torej celi vrsti prestopkov in prekrškov. A preden si v pričujoči študiji primera ogledamo govorico ohranjenih zadev »U«⁵⁰ okrajnega sodišča Konjice, naj opozorim še na spremembe v njegovem uradovanju, ki so prav tako potekale v duhu prelomnega časa, torej v luči slovenizacije in deavstrizacije.

Transformacija uradovanja okrajnega sodišča Konjice

Eden izmed osrednjih problemov sodstva v večnacionalni habsburški monarhiji je bil vse do njenega razpada leta 1918 raba uradovnega jezika na sodiščih. Za Slovence so bile na začetku 20. stoletja razmere glede pravice do uporabe slovenščine pred sodiščem kolikor toliko znosne samo na Kranjskem,⁵¹ še zdaleč pa ne na Spodnjem Štajerskem, torej tudi v primeru okrajnega sodišča Konjice. Težave zaradi neznanja nemščine so na sodiščih pestile predvsem preproste, male ljudi, načrtna neraba slovenščine na sodiščih pa je imela za posledico tudi sodne zmote. Glede tega je zelo slikovito, denimo, mnenje z začetka 20. stoletja, češ, »danes smo štajerski Slovenci v Avstriji nekako v tistem položaju kakor kamerunski zamorci.«⁵²

S tranzicijo v novo državo pa je tudi na spodnještajerskih sodiščih zavel nov veter. Iz dobro ohranjenega arhivskega gradiva za Okrajno sodišče Konjice je razvidno, da je vse do 23. decembra 1918, ko je zapisnikar Bratschitsch (Bračič) prvič pisal zapisnik glavne javne razprave v slovenščini,⁵³ to uradovalo izključno v nemškem jeziku. Zapisniki glavne javne razprave (*Öffentliche Hauptverhandlung*) in izreki sodbe (*Im Namen Seiner Majestät des Kaisers!*) so se vse do takrat vodili na že pri-

⁴⁸ Straža, 7. 7. 1919; Ameriška domovina, 6. 8. 1919; Glasilo K. S. K. Jednote, 17. 9. 1919.

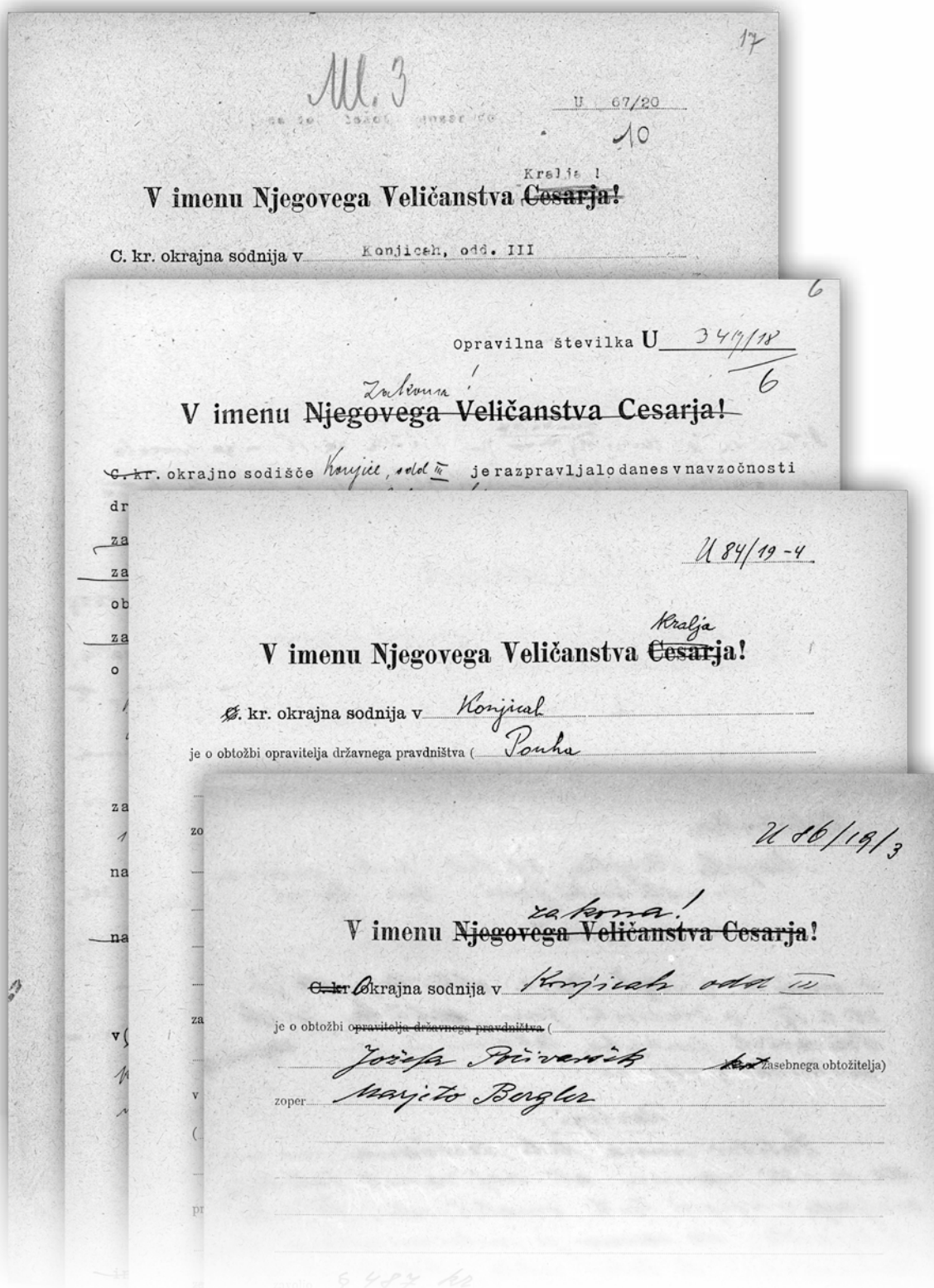
⁴⁹ O tem glej: Bizjak, Umik avstro-ogrske vojske, str. 25-36.

⁵⁰ U označuje Übertretung – prekrške, kršitve, medtem ko so težje delikte označevali z V = Verbrechen – zločin, hudo delstvo.

⁵¹ Prim.: Matić, Zamenjava vlog »zločinca« in »žrtve«, str. 101-112.

⁵² Prav tam, str. 104.

⁵³ SI_ZAC/0619, Okrajno sodišče v Slovenskih Konjicah [dalje OSSK] 1898-1941, AŠ 5, U 1918, 2-580, U 348/18.

Primeri sodnih spisov, kjer so V imenu Njegovega Veličanstva Cesarja! zamenjali z V imenu zakona! ali z V imenu Njegovega Veličanstva Kralja! (Zgodovinski arhiv Celje, SI_ZAC/0619 Okrajno sodišče v Slovenskih Konjicah)

pravljene šablonskih obrazcih v nemščini, ki so jih po 23. decembru 1918 zamenjali prej nerabljeni šablonski obrazci v slovenščini (*Javna glavna razprava* in še vedno *V imenu njegovega Veličanstva Cesarja!*), ki so jih imeli očitno dovolj na zalogi. Te obrazce so nato uporabljali tudi v letu 1919. Na obrazcih zapisnikov glavne javne razprave pa po prevratu 1918 še vedno naletimo tudi na zapis *c. kr. okrajna sodnija v Konjicah*. V praksi so nato na starih predlogah prečrtali *c. kr. (cesarsko kraljevo)* ali pa samo *c. (cesarsko)* in obdržali samo *k. (v novih razmerah torej kraljeva okrajna sodnija)*, v naslovu rzsodbe *V imenu Njegovega Veličanstva Cesarja!* pa so prečrtali Cesarja in dopisali Kralja (torej *V imenu Njegovega Veličanstva Kralja!*), ali pa so prečrtali Njegovega Veličanstva Cesarja in enostavno dopisali *zakona* (torej *V imenu zakona!*).⁵⁴

Male kraje v hudih časih

Stanje javne varnosti v času povojne krize je bilo slabo in orožništvo ga je le stežka skušalo kolikor toliko obvladovati. Veliko dela je imelo zlasti z dolgoprstimi tatovi in taticami. V času pomanjkanja so bila njihov zelo zaželen plen zlasti živila, o čemer priča cela kopica ohranjenih dokumentov okrajnega sodišča. Kradli so poljščine, na primer koruzo,⁵⁵ krompir,⁵⁶ zeljne glave,⁵⁷ seno za krmo,⁵⁸ jabolka.⁵⁹ Kradli so tudi domače zajce,⁶⁰ kokoši,⁶¹ purane,⁶² jajca,⁶³ koruzo, slanino in sladkor,⁶⁴ mast

in ocvirke,⁶⁵ pa tobak,⁶⁶ žepne ure⁶⁷ in obleko.⁶⁸ Male kraje so se dogajale tudi v trgovinah in gostilnah. V eni izmed trgovin je nepridiprav na primer izkoristil nepozornost trgovca in izmaknil par podplatov in srebrno uro z verižico,⁶⁹ v eni izmed gostiln pa je, denimo, Ignac J. v pijanosti ukradel zimsko suknjo Ivana O.⁷⁰ Pred nepridipravi niso bile varne niti zidanice. Janez Š. se je na primer znašel pred sodnikom, češ, da je v začetku leta 1919 Martinu O. v Skalcah ukradel vinski sod v vrednosti 200 kron.⁷¹

Zanimiv prestopek zoper varnost lastnine je 29. novembra 1919 zagrešil tudi stari znanec orožnikov in konjiškega sodišča Jožef G., sin kočarja v Ločah. Med svojim tatinskim nočnim pohodom je, kot je priznal na okrajnem sodišču, najprej vlomil v konjiško župnišče sv. Jurija in ukradel naslednja živila: 30 jajc v vrednosti 36 K, 1 kg sladkorja v vrednosti 12 K, poldrugi hleb kruha ... 5 K, kos potice 3 K in slamnato pletenko vredno 5 K (skupna vrednost »za čas krize dragocenih« živil je znašala torej 61 K). Nadalje je priznal, da je 10. decembra 1919 gostilničarju Jožefu P. v Konjicah izpod kozolca ukradel »zastorno usnje v vrednosti 200 K«. S tem je zagrešil prestopek zoper varnost lastnine (§ 460 KZ) in si prislužil en mesec strogega zavora. Sodnik je izrekel sodbo 20. decembra 1919. Kazensko dobo so mu nato zmanjšali za dva dni, ki ju je od 11. do 13. decembra 1919 odsedel v zavarovalnem zaporu, naložili pa so mu tudi povračilo stroškov sodnega postopka in povračilo zastornega usnja oziroma plačilo odškodnine 200 K zasebnemu udeležencu Jožefu P. Kot olajševalno okoliščino pri izreku sodbe je sodišče pri Jožefu G. upoštevalo njegovo dosedanjo nekaznovanost, mladost (takrat je ravno dopolnil 15 let) in priznanje. Kot oteževalno

⁵⁴ Glej npr.: SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 340/19; SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 5, U 1918, 2-580, U 349/18.

⁵⁵ Npr.: SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 49/19.

⁵⁶ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 195/19, U 507/19.

⁵⁷ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 518/19.

⁵⁸ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 108/19; U 149/19; U 181/19.

⁵⁹ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 512/19; U 516/19.

⁶⁰ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 68/19; U 279/19.

⁶¹ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 136/19; U 180/19; U 234/19.

⁶² SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 200/19.

⁶³ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 109/19.

⁶⁴ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 131/19.

⁶⁵ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 198/19.

⁶⁶ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 186/19; U 187/19.

⁶⁷ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 215/19.

⁶⁸ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 379/19.

⁶⁹ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 50/19.

⁷⁰ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 102/19.

⁷¹ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 66/19.

Konjice, grad kneza Hugona Verianda Windisch-Graetza. V njegovih gozdovih so nepridipravi kradli drva, les in nezakonito lovili divjačino. (Osrednja knjižnica Celje, Zbirka razglednic)

okoliščino pa mu je pripisalo ponavljanje malih tatvin, tatvino zaklenjenih stvari v prvem primeru in tatvino ponoči v obeh primerih. Sodišče je poudarilo tudi tatičevo »posebno drznost in rafiniranost, s katero se je izvršila zlasti prva tatvina, posebno glede na mladost obtoženca«. ⁷²

Poseben problem je predstavljala tudi kurjava. Podeželani so zato kradli drva in vejevje. Terezija D. naj bi, potem ko so jo pri kraji drv zasačili, »na cesti proti Ločam vpričo otrok pokazala rit, da se je videla nagota, da je torej z nečistim ravnanjem grdo žalila nramnost in povzročila javno pohujšanje.« ⁷³ Nekateri so kradli tudi les. Prepovedane prakse, kot na primer kraja bukovega in smrekovega lesa, ⁷⁴ so se dogajale tudi v gozdu kneza Hugona Verianda

Windisch-Graetza. ⁷⁵ Prestopniki in prestopnice so se potem, ko so jih zalotili, radi izgovarjali, »da so bila drva črviva in malo vredna«. ⁷⁶ Omenim naj še, da so v gozdu kneza Windisch-Graetza kar nekajkrat zasačili divje lovce, ki so nezakonito plenili divjačino. ⁷⁷

Razpravljanje o malih krajah pa lahko zaključimo še z enim prepovedanim pojavom v času povojne krize, z navijanjem cen. Navijalci cen so s prevarantsko prodajo iz žepov odjemalcev izvabili precej več denarcev, kot bi smeli, in vsaj nekateri so s tem tudi mastno zaslužili. V hudih razmerah druginje in za povojno psihozo značilnega porasta alkoholizma konec leta 1918 so nepridipravi močno zvišali ceno litra slivovke s 40 na 50 kron, ter se okoristili in imeli dobiček z uspešno prodajo. ⁷⁸ »Vsled vojnega stanja nastalih razmer« pa so prekupčevalci navijali

⁷² SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 537/19.

⁷³ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 55/19. O kraji drv in vejevja glej tudi: SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 65/19; U 81/19; U 129/19; U 157/19; U 176/19, U 533/19; U 542/19 in 546/19.

⁷⁴ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 73/19; U 142/19; 329/19.

⁷⁵ Npr.: SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 347/19; U 348/19, U 349/19; U 421/19; U 515/19.

⁷⁶ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 92/19.

⁷⁷ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 7, U 1920, 18-550, U 18/20 in U 23/20.

⁷⁸ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 37/19.

tudi cene vina. Alojzij Š. je o Veliki noči 1918 Mariji L. na Polenah prodal 313 l vina za ceno 6 kron za liter, a je imel srečo, saj sodišče v tem ni prepoznalo kazenskega prestopka navijanja cen.⁷⁹ Dokumenti še povedo, da so po precej višjih cenah prodajali tudi vole, bike, krave in teleta.⁸⁰

Ferdamani raubar

Glede na to, da so bile male kraje neprestano na dnevnem redu, je pogosto prihajalo tudi do preprirov in zmerjanj in posledično do prestopkov žaljenja časti. Za ponazoritev si oglejmo primer krivične obdolžitve hudodelstva tatvine in zagrešitve prestopka zoper varnost časti, ki naj bi se 15. decembra 1918 domnevno zgodil v bližnji okolici Konjic. Obtoženki Apolonija P. in Marija K. naj bi namreč takrat Francetu G., očetu Jurija G., z brusile:

»Kaj te že drugič hudič tu drži, snoč ste bli tu, da bi noter udrli, dnes bi pa drugič. Prej ste nam kostrune pokradli, zdaj pa čete prešiče, pa jih ne bote, gromske strele. Saj je bil vaš Jura zraven. Imam pričo, da priseže, da je zjutro domu šel, če ni res, pa tožite, ferdamani raubari, tati.« Apolonija si je zaradi žaljenja časti prislužila teden zapora poostrenega s postom, Marija pa tri dni zapora poostrenega s postom. Obe sta morali plačati še 389 kron za povračilo stroškov kazenskega postopka.⁸¹

Pri izrekanju žalitev pa je bil precej bolj grob Franc Ž., kočar iz Ličence. 4. januarja 1919 naj bi Mariji P. domnevno očital, da je kradla drva, jo žalil in ji dvakrat pljunil v obraz, nato pa naj bi jo »še dvakrat sunil v stran, tako, da je priletela ob drevo in se lažje poškodovala. /.../ Pri isti priliki jo je s krepeljcem udaril po levi roki, /.../ da je dejanje vidne znake in nasledke za seboj pustilo«. Mariji je nato priteknel na pomoč njen mož Simon P., ki je proti Francu »zamahnil z nožem in mu prerezal suknjo« in s tem storil prekršek zoper telesno varnost. Franc si je zaradi prestopka zoper telesno varnost in žalitve časti prislužil teden zapora poostrenega s

postom. Mariji je moral plačati 20 kron za bolečine, za izpad zaslužka 32 kron, za zdravniško spričevalo pa 10 kron. Simon je v zaporu odsedel dva dni. Sodišče je obtožencema naložilo še plačilo stroškov kazenskega postopka, kjer pa je upoštevalo »slabe pridobitne razmere« kočarjev iz Ličence.⁸²

Zanimiv je tudi primer Štefana in Marije V., ki sta januarja 1919 razžalila čast Karla G. Štefan naj bi mu menda dejal: »Tat si in s tati držiš, in ga dvakrat sunil pod nos in v prsa.« Marija pa naj bi dodala: »Prej sta že nas okradla, zdej bi pa še rada antle zram in pa kaj prida te ni, saj nisi pošten.«⁸³ No, tudi Karl G. ni bil povsem nedolžen, saj je 19. januarja 1919 »v Bezini, v hiši Štefana V. pobil 11 šip na oknih ter mu poškodoval 2 stola in ena vratica od omare« in s tem storil prekršek hudobnega poškodovanja tuje lastnine.⁸⁴

Dogajale so se tudi kraje povsem banalnih reči kot je npr. kuhalnica. Antonija T., siromašna preužitkarica naj bi tako decembra 1918 nahrulila Kristino P.: »Ti si mi včiraj kuhlo ukradla, daj mi jo nazaj.«⁸⁵

Neža J. pa je ovadila Marijo P., da naj bi ji marca 1919 med preprirom v Okoški Gori (naselje v občini Oplotnica), očitno (torej javno, op. a.) in pred več ljudmi rekla, »da drži s tatom in da je sama tat« in da naj bi jo ozmerjala, da je »tota zdana pošast, rogec, kuzla«.⁸⁶

Neki Frančiški M. pa so očitali, da naj bi si v letih 1918 in 1919 »v Zrečah pridobila stvari, ki jih je njen desetletni sin ukradel.« V zapisniku srečamo plahto iz domačega platna, bankovec za 100 kron, kokoš ipd. Čeprav naj bi priča Neža P. »tistega dne, ko so orožniki izpraševali in poizvedovali pri obtoženki, čula po odhodu orožnikov moža obtoženke, da ji je rekel: 'To imaš od tega, ker si otroka krasti učila', sodišče ni bilo prepričano, »da bi bila Fran-

⁷⁹ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 83/19.

⁸⁰ Npr.: SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 134/19; U 201/19; U 202/19; U 204/19.

⁸¹ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 10/19.

⁸² SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 20/19.

⁸³ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 56/19.

⁸⁴ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 60/19.

⁸⁵ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 59/19.

⁸⁶ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 141/19.

čiška Malič uplivala na otroka, pač pa, da je /ko je bila za to prilika/ porabila njegov tatinski nagon.«⁸⁷

Dolgoprsti prestopniki so bili seveda najmanj veseli nenapovedanega obiska orožnikov. Franc in Katarina P. naj bi, denimo, 18. januarja 1919 razžalila orožnika Martina Š. in Štefana P., ki naj bi ju po krivem obdolžila kraje lesa. Franc naj bi ju razžalil z besedami: »Ferdamana vraga, ferdamana hudiča in ferdamana deda«, Katarina pa: »Ferdamana hudiča, glejta da se mi izgubita.« Sodišče je obtoženima naložilo denarno globo.⁸⁸

Delo orožnikov na njihovih terenskih obhodih tudi sicer ni bilo lahko, saj podeželani Konjiškega nikakor niso varčevali z razžalitvami uradnih oseb in raznimi grožnjami. Marjeta B. iz Bukovelj naj bi na primer marca 1919 žalila orožnika Franca B., ki je prišel »v neki stvari poizvedovat«, z naslednjimi besedami: »Vi ne pišete resnice, vi lažete, in pa kaj mislite, da se vas bojim, pa se ne bojim nikogar, tudi na sodišču ne.«⁸⁹ Podoben je tudi primer Franciške J., posestnice iz Stranic. Jeseni 1918 naj bi obdolžila Franceta B., češ, da naj bi ponoči kradel piščance in kokoši, marca 1919 pa naj bi orožnika Tomaža K. žalila z besedami: »Jaz vam bom pomogla, da ne boste dolgo te obleke nosili«. Priča Marija F. je potrdila navedene obtožbe, povedala pa je še, da so si vpleteni že dalj časa »v sovraštvu«.⁹⁰

Aprila 1919 pa naj bi se neotesano in precej surovo, vsaj glede na zapisnik razprave na okrajnem sodišču, obnašala šestindvajsetletna Franciška G., ki je zagrešila prestopke oviranja uradnih oseb pri opravljanju službe. Orožnikov Leopolda R. in Friderika G., ki sta prišla na Sp. Dolič aretirat njenega brata Jurija, naj bi se lotila z vzkipljivimi žaljivkami: »Kaj hodite tukaj okoli, kdo je hodil po Vas, bi le rajši kaj drugega delali. Nam odženete brata, katiri bi naj doma delal, sedaj pa pridete potem Vi namesto njega delat«; in: »Kaj boste Vi meni to čvekali, mislite, da se jaz bojim, da bi le že skoraj enkrat Vi in

druga vampasta gospoda pocrkali, ali pa da bi vas use skupaj poklali, potem bode vendar enkrat mir na svetu.«⁹¹

V kontekstu nastrojenosti podeželanov proti orožnikom naj še omenim, da se je v okolju orožniške postaje Oplotnica proti možem postave zaradi njihovih domnevno nepravilnih postopkov, pristranskosti, njihovega kričanja, nadiranja, groženj in ustrahovanja ob njihovih nenadnih obiskih povzdignil kar »ljudski glas«, ki se je enotno obrnil proti osovraženim varuhom reda in miru, varnosti in zakonitosti in jih ovadil zavoljo njihovega protidržavnega govorjenja in delovanja. »Ljudski glas« je orožnikom očital, češ, da »tlačijo Slovence v kazen, Nemca pa izkopavljajo in ga zagovarjajo«. »Ljudski glas« jim je soglasno zameril, da naj bi bili »pri svojem delovanju vedno milejši proti Nemcem, kakor proti Slovencem« in da naj bi bil predvsem stražmojster »nemškega mišljenja«. Podeželani Oplotnice in njene okolice so se proti nepriljubljenim orožnikom uprli torej kar z ovadbo, češ, da so protidržavno in pronemško nastrojeni. S tem v zvezi pa naj dodam še par stavkov, s katerimi so se orožniki zagovarjali na sodišču. Ti med drugim precej nazorno slikajo razmere in duh časa po prelomu na tamkajšnjem podeželju. Zgodba se je namreč takole odvijala naprej:⁹²

Stražmojster in podstražmojster orožniške postaje Oplotnica se s pričevanjem prič na okrajnem sodišču nikakor nista strinjala, zato sta jih tožila zaradi obrekovanja in žalitve časti, a konjiško sodišče jih je oprostilo. Razočarana nad razsodbo oziroma nad zmagoslavjem »ljudskega glasu« sta se zato pritožila na celjsko okrožno sodišče. V nekaj strani dolgem prizivu sta se z nemalo skromnosti pohvalila, da naj bi ravno onadva pripomogla, »da so se obvezanci odzvali«, onadva naj bi »ob času preobrata v tukajšnjem okolju, posebno pa v vasi Oplotnica« skrbela za javni red in mir, branila in varovala posestnike pred ropom in drugimi prestopki. Onadva naj bi zadostila ukazom, pozivom in poveljem različnih oblasti in si torej prizadevala in se trudila, »da se je Jugoslovanski državi v tukaj-

⁸⁷ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 352/19.

⁸⁸ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 46/19.

⁸⁹ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 144/19.

⁹⁰ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 145/19.

⁹¹ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 150/19.

⁹² Studen, »Izjava enega zanesljivega Slovence zadostuje«, str. 132-133.

šnjem okoliši raztreseno in na frontih ukradeno ter razvlečeno blago, kakor konje, opremo in obleko izsledilo, zaplenilo in državi nazaj dalo«. Prav onadva naj bi pripomogla, »da se je ljudstvo, posebno ubožni sloji, z živlom preskrbelo, katero se je verižnikom in navijalcem cen zaplenilo«. ⁹³

Premeteni klatež, mazaški urar-samouk

Grožnjo javni varnosti na Konjiškem so predstavljali tudi berači in klateži. S svojo zgodbo je med njimi kot precej prebrisan prestopnik nekoliko izstopal Rudolf K., urar-samouk iz Vitanja, ki je bil zaradi manjših prekrškov že večkrat, kar dvaintridesetkrat, kaznovan. Za svoje prestopke zoper varnost lastnine in zaradi klateštva si je jeseni 1919 prislužil sedem tednov strogega zapora, poostrelega z enim trdnim ležiščem na teden ter na povračilo raznih stroškov. Rudolf se je veliko »brez opravka ali posla in dela okoli potepal« ter ni mogel izkazati, »da ima ob čem živeti ali da si pošteno prizadeva, pridobiti si preživitev«. Tekom leta 1919 so ga pogosto videvali v slovenjegraškem, marenberškem in pliberškem okraju. Očitno je bil precej zvit in tudi prepričljiv. Konec oktobra 1919 je tako izkoristil zaupanje in dobrotljivost zdravničkove soproge Frančiške H. v Črni. Gospa je namreč izvedela, da popravlja uro na cerkvenem stolpu. Da mu ne bo mraz, mu je posodila suknjo, čevlje in volnene nogavice. Urar-samouk, ki se je sicer izdajal za izučenega urarja, si je omenjene stvari pridržal in prilastil ter jih nato prodal naprej. »Z zvitim navajanjem«, da je urar, je pretental tudi Antona J., drvarja iz Bistre, ki mu je izročil v popravilo »dve srebrni in eno nikljasto uro«. Rudolf je nato »Črno nagloma zapustil in brez dvoma vzel ure s seboj, ki jih je potem bodisi prodal bodisi skrnil«. S tem je storil kaznivo dejanje, ki »nosi tako znake goljufije kot poneverbe na sebi«. S popravilom cerkvenih stolpnih ur si je lažni urar (označen je kot »mazaški samouk z neko ročno spretnostjo«) skušal tu in tam dobiti hrano in prenočišče, včasih tudi perilo ali tudi kaj denarja. »V vseh slučajih je«, glede na poizvedbe, »delo ostalo nedokončano«. Izdajanje za urarja naj bi bila samo pretveza, njegova strategija preživetja, saj naj bi povsod, kjer naj bi popravil stolpno ali stensko uro, to »samo še bolj pokvaril«. Sodišče je ugotovilo, da lahko njegov način življenja označi

⁹³ Prav tam.

samo »kot pristno potepuško življenje«. Zaključilo je, da »obtoženčeva življenjska metoda obstoji že skozi desetletja v tem, da pohaja brezposelno ali pod pretvezo, da izvršuje poklic, ki ga v resnici ne razume in postaja nadlega svojim sodržavljanom z neprestano ponavljanimi kaznivimi dejanji (goljufijami, poneverbami, ki nosijo vse na sebi znak drznega potepuškega izsiljevanja)«. Za obtoženca naj bi bilo obtežilno predvsem to, da je »moralično manjvreden« in »etično otopel«. ⁹⁴ Po odsluženi kazni naj bi ga zato napotili še v prisilno delavnico.

Erarski konji, puške, celo štedilnik

Potem ko je bilo 3. novembra 1918 končno podpisano premirje, se je »vsa množica avstro-ogrškega vojaštva, ki se je prej štiri leta bojevala na frontah, usmerila proti domu, te poti pa so v veliki meri vodile prav preko slovenskega ozemlja« in »te grožnje so se zavedale tudi novooblikovane oblasti Države SHS«. Nevarno je bilo že dejstvo, da o kakšnem »organiziranem umiku /z italijanske fronte/ ni bilo govora«, ⁹⁵ zato se je kot zelo pereče pojavljalo tudi vprašanje prehranjevanja sestradanega vojaštva, saj naj bi samo primerna prehrana bila garant, da se ob umiku onemogoči ropanje ⁹⁶ in sploh kakršnikoli incidenti, ki bi ogrozili javno varnost. Smer omenjenega umika je vodila tudi mimo Celja in naprej mimo Konjic, trume vojakov pa so spremljali številni konji, ki so kot t. i. »erarski konji« zavoljo prepovedanih praks poleg povsem običajnih zadev zaposlovali okrajno sodišče v Konjicah. O prekrških zoper državno lastnino nam torej poroča kar nekaj z umikom vojske povezanih zadev omenjenega sodišča. V zvezi s konji pa naj še pripomnim, da je bilo samo zato, ker se je skozi naše kraje umikalo veliko vojaštva, »v Celju in Mariboru na razpolago veliko konj za oddajo posestnikom pod pogojem, da so imeli zanje ustrezno zagotovljeno krmo. Istočasno je bilo prepovedano klanje konj, ki so bili namenjeni za kmetijska dela.« ⁹⁷

Umikajoči vojaki so se tudi v okolici Konjic pač znašli kot so vedeli in znali. Med drugim so

⁹⁴ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 549/19.

⁹⁵ Bizjak, Umik avstro-ogrške vojske, str. 26.

⁹⁶ Prim.: prav tam, str. 27.

⁹⁷ Apling, »Morda bodo prišli še taki časi, str. 111.

prodajali konje, ki so veljali za ukradene. Konje so pogosto hoteli menjati tudi za ovce in drugo klavno živino.⁹⁸ Za časa umika avstro-ogrske vojske naj bi torej marsikdo kupil ali »*slučajno ujel eraričnega konja*«. ⁹⁹ Od vojakov pa so podeželani opazovanega miljeja kupili tudi kakšno ukradeno kravo ali pa seno za krmo.¹⁰⁰

Na javni glavni obravnavi na okrajnem sodišču v Konjicah pred sodnikom dr. Kurnikom dne 28. januarja 1919 se je, denimo, Alojz S. zaradi nakupa »*eraričnega konja*« zagovarjal takole: »*Nekega dne mesca novembra 1918 prišla sta dva vojaka z malim fantom k nami in sta ponudila oba konja, katera sta še imela za nakup. Rekla sta, da prenočuje v Konjicah cela divizija in sta poslana od poveljnika, da bi zamenjala konja za ovce ali drugo klavno živino. Rekel sem, da nimam nobene takšne živine, nakar sta dejala, da vzameta tudi denar, s katerim bosta si potem živino kupila. Res sem se dal pregovoriti in sem kupil enega konja za 260 K. Ker konj ni bil za rabo, sem ga zaklal.*« Na isti obravnavi se je zagovarjala tudi Veronika Č., ki je izjavila, »*da je dala za konja 680 K*«, da »*konja še ima*« in da sta vojaka Medvedova sinova, ki sta »*po orožniških poizvedbah že pri sodišču ovadena*«. ¹⁰¹

Tako Alojz S. kot Veronika Č., ki sta novembra 1918 v Koroški vasi kupila »*vojaškega konja, kateri je po svoji lastnosti zoper ponudnike, neznane vojake, obudil sum, da je ukraden.*«, sta bila kaznovana po členu 477 kazenskega zakonika (zoper varnost lastnine) z globo 10 K, »*v slučaju neizterljivosti*« pa vsak na 24 ur zapora. Okrajni sodnik je odločil, da se izterjana globa nameni »*v prid ubožnemu skladu občine St. Kunigunda*«. ¹⁰²

Kot primer lahko omenimo še Franca S., ki je 13. maja 1919 sodniku dr. Jenku na glavni obravnavi priznal, da je »*kupil vojaškega konja od Franceta K., ki ga je pripeljal on iz Maribora ter je rekel, da ga je tam kupil. Ko bi jaz ne bil kupil konja, bi ga pa*

bil kdo drug, ali bi bil pa pri K. poginil, ker ni imel krme.« Tudi Franc S. je bil kaznovan z globo 10 K, ki jo je poravnal takoj »*v prid ubožnemu skladu občine Oplotnica*«. ¹⁰³

Obtoženci so se večkrat zagovarjali tudi, da so kupili reči od neznanih vojakov in da niso vedeli, da takšne reči ne smejo kupovati. Neki Janez B., če ga vzamemo za primer, naj bi tako v Stranicaх od neznanih vojakov kupil »*puško, platnene hlače in druge reči, katere so po svoji lastnosti obudile sum, da so ukradene*«. ¹⁰⁴

Od vojakov kupljene puške so bile glede na poročila nemalokrat prosto dostopne tudi nepoklicanim. Za nakup puške od vojakov se je novembra 1918 tako odločil tudi Ivan H. v Vitanju, ki pa je ni primerno shranil. Aprila 1919 so ga zato ovadili, da je bila puška dostopna tudi njegovima mladoletnima sinovoma, »*tako ravnanje pa je zlasti še pri sedaj razširjeni razvadi kmečkega naraščaja, da si preganja čas s streljanjem v zrak brez ozira na telesno varnost drugih ljudi, skrajno nevarno in bi se prav lahko pripetila velika nesreča pri streljanju.*« ¹⁰⁵

Prisotnost orožja po končani vojni lepo slika tudi naslednji primer:

Februarja 1920 so na neki gostiji preveč bučno praznovali Albert B., Alojz L. in Janez U. Prvi je ogrožal telesno varnost ljudi s tem, da je »*oddal več strelov iz karabinke, ne da bi kam meril.*« Zapisnik navaja, da je »*poprej precej pil*«. Po eno vojaško puško sta posedovala tudi Alojz in Janez. Obe puški naj bi prinesel Alojz s fronte in eno izročil Janezu. Glede na izjave prič »*so krogle padale na mesta, kjer bi lahko povzročile kakšno nesrečo*«. ¹⁰⁶

V spisih sodišča poleg pušk srečamo še notice o nezakonitih nakupih in »*posedovanju eraričnih samokresov*«. ¹⁰⁷ Erarični samokres pa se končno

⁹⁸ Glej: SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 16/19, U 22/19; U 35/19.

⁹⁹ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 84/19; U 107/19.

¹⁰⁰ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 164/19.

¹⁰¹ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 16/19.

¹⁰² Prav tam.

¹⁰³ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 35/19.

¹⁰⁴ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 12/19.

¹⁰⁵ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 214/19. Podobno: U 311/19; U 419/19.

¹⁰⁶ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 7, U 1920, 18-550, U 98/20.

¹⁰⁷ Prim.: SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 7, U 1920, 18-550, U 59/20 in U 81/20.

pojavlja tudi v zapisih o ekscesih, ki so bili tudi po prevratu še vedno obarvani z mednacionalnimi spori in spopadi, ki so se v letih pred prvo svetovno vojno tudi na Konjiškem vse bolj zaostrovali in eskalirali. Oglejmo si nazoren primer:

Leopold H., trgovski pomočnik iz Konjic, se je marca 1920 zagovarjal, da je bil »s svojimi tovariši na Ločah, kjer smo v dobri volji povžili precej pijače. Jaz sem bil precej vinjen. Na kolodvoru sem se poslovil od svojih tovarišev iz Sv. Duha nemški, najbrž s Heil klici. Nato me železniški uradnik Viljem J. /.../ nazove: 'Prokleti Švabi.' Užaljen vprašam zopet nemški, kdo je to rekel. Tu pa že priskoči Viljem J. in mi da zaušnico.« Prepričan se je na vlaku nadaljeval in ker naj bi železniški uradnik Leopoldu grozil, da naj ga vržejo z vlaka za Konjice, je Leopold potegnil iz žepa samokres, ki naj bi ga »šele isti dan kupil od neznanega vojaka za 1 škatljico cigaret in 50 kron. Bil je sicer nabasan, a zavarovan. Samokresa nisem nameril na Viljema J., temveč sem ga le držal v rokah. Orožnega lista nisem imel.«¹⁰⁸

Samski uradnik iz Poljčan Viljem J. pa je na obravnavi povedal, da je v Ločah stopilo na vlak večje število fantov, ki so se poslavljali s Heil klici. Znanemu gospodu, lesnemu trgovcu v Konjicah, Nikoli T., naj bi ob takem obnašanju dejal: »Glejte kako brezobrazni so ti prokleti Švabi.« Ko je Leopold H. slišal te besede, naj bi skočil proti njemu in zavpil: »Wer sind Sie, verfluchter Lausbube? (Kdo ste, prekleti smrkavec?)« Viljem ga je hotel suniti pod nos, a ga je menda slabo zadel. Leopold je nato izvlekel samokres. Viljemu naj bi grozil z besedami: »Verfluchter Lausbube, ich brenn Dich nieder! (Prekleti smrkavec, poknil te bom!)« Leopold je šel zaradi prestopka za tri dni v zapor.¹⁰⁹

12. januarja 1919 pa je z revolverjem v roki hodil po Ločah tudi Hugon W. in s tem ogrožal javno varnost. Iz zapisnika je razvidno, da se je Hugon omenjenega dne nahajal v kleti veleposestnika Franceta P. iz Loč, kjer je veselo popivala večja družba. Priča Gizela R. je povedala, da se je ta družba »po zaužitku neprimernih množin vina podala na pot domov« in gospodje so bili menda

»več na tleh kakor po koncu. Peli so nemške pesmi in tudi Wacht am Rhein.« Ko sta jih srečala Anton in Jože J., naj bi jim zaklicala: »Živijo Jugoslavija!« Kot je povedala Gizela, se je »iz ust nemško čuteče družbe vsula cela vrsta psov in Hugon W., ki je bil posebno divji, je tudi ustrelil z revolverjem.« Hugonov greh po mnenju sodišča ni bila samo popolna pijanost, temveč predvsem nošnja orožja in nevarno streljanje v javnosti, »v nacionalno razburjenem, grozečem ozračju«.¹¹⁰

Slikovite zabeležke o nezakonitih nakupih ali prilaščanju eraričnih konj in drugih stvari iz časa umikajoče se vojske pa naj zaokroži še naslednji humoren primer na konjiškem sodišču:

Iz neke barake v občini Brezje so ukradli celo »erarični štedilnik«, vreden 400 kron. Obtožnemu Janezu O. »se je zdelo škoda, da bi tam končal. Odpeljal ga je torej domov in ga shranil, ne da bi ga rabil ter bil trdno namenjen, štedilnik vrniti, ko bi bilo treba.« Da si ga ni nameraval prilastiti, po njegovih besedah »potrjuje tudi to, da ga ni skrival, ampak je lahko vsakdo vedel, da ga ima.«¹¹¹

Povsem običajni ekscesi – pretepi in tepeži, prepiri, psovke, grobe žalitve časti

Vsakanjnik v opazovanih krajih pod obronki Pohorja so po prevratu zaznamovali različni ekscesi. Pretepi, pogosto pod vplivom preglobokega pogleda v kozarec, so bili tod nekaj povsem običajnega. Povsem običajne so bile tudi psovke in hude žalitve časti. Grobost, surovost, neotesanost, vzkipljivost, srboritost in nasilnost v opazovanem miljeju ni bila značilna samo za predstavnike močnejšega spola, temveč se v spisih okrajnega sodišča kot akterke pojavljajo tudi predstavnice nežnejšega spola. Na konjiškem okrajnem sodišču so se ohranili prav zajetni zapisniki zlasti o pretepih. Med njimi je tudi poročilo o surovem pretepu v Šimonovi gostilni pri Sv. Kunigundi na Pohorju, kjer se je v nedeljo, 11. avgusta 1918, zbrala »precejšnja množina fantov in kmečkih mož, med njimi Albert in Jožef J., Anton

¹⁰⁸ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 7, U 1920, 18-550, U 153/20.

¹⁰⁹ Prav tam.

¹¹⁰ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 168/19.

¹¹¹ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 140/19.

in Alojz M., Jožef P. in Janez G.«. Slednji je bil v pretepu glavni akter. Med Albertom J., ki »je bil takrat v vojaški obleki in je imel za pasom bajonet« in Janezom G. je prišlo »radi ničevega povoda« do prerekanja. Janez G. je Albertu nenadoma iztrgal bajonet in »ga jel z ostrino bajoneta tolči po glavi«. Med ruvanjem za bajonet mu je nesrečno odrezal dva prsta. V pretep se je vmešal še Alojz M., ki je tolkel Alberta po glavi. Med prerivanjem v množici je neznani storilec z ostrim predmetom, najbrž z nožem, ranil Alojza M. po glavi. Nato se je pretep nadaljeval zunaj gostilne na krompirjevi njivi. Poleg Janeza G. in Antona ter Alojza M. je Alberta J. začel mikastiti še Jožef P., »ki ga je tolkel z velikim kamnom po rami in ga vrgel na tla«. Anton M. je s svojim žepnim nožem prerezal Albertu vojaški pas, »Janez G. pa se je zakadil še v njegovo mater Barbaro J., jo udaril s ploskim bajonetom po glavi in jo sunil, da je padla in si obleko pokvarila«. Nasilno dejanje je seveda »zapustilo vidne znake in nasledke«. Huda je bila zlasti težka telesna poškodba Alberta J., ki je imela trajne posledice, saj je izgubil dva prsta. Dodajmo še zanimivost, da se je na razpravi Janezu G. očitalo, »da gre za pretepača iz navade« in da je med pretepom menda vpil: »Ubijmo ga hudiča!« Kot olajševalno okoliščino pa se je za pretepače navajalo razburjenje in »lahna pijanost«. ¹¹²

Zanimiv je tudi naslednji primer pretepa:

V mrzlih novembrskih dneh leta 1919 so se na Zbelovem, kjer sta bili dve gostilni, greli z alkoholom Franc T., Alojz Ž. mlajši, Alojz L. in Karl B.. Prvi eksces pod vplivom omamnih hlapov se je zgodil v gostilni Alojza Ž. starejšega. Franc je nenadoma za nekaj minut izginil. Ko se je čez nekaj časa vrnil, pa je povedal: »Zdaj sem pa Alojza Ž. (starejšega op.a.) vtil, da je kar padel po cesti.« Franc ga je namreč »z lato udaril po glavi«. Zakaj je Franček »vtil« gostilničarja, ni povsem jasno. Alojz je sinu samo rekel: »Poglej, kako me je Franček udaril.« Franc pa se po napadu na gostilničarja še ni umiril, temveč je začel metati iz gostilne skozi okno steklenice, kozarce in stol. Iz zapisnika razberemo, da je že teden dni prej v isti gostilni razbil več šip in zdrobil nekaj kozarcev in steklenic. S svojimi zlobnimi dejanji je ogrožal tudi druge ljudi. Po Francovem rovarjenju v gostilni Žnidar se je prizorišče

¹¹² SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 41/19.

izgredov preselilo v gostilno Marije G. Tam je prišlo do pretepa. Franc T., Alojz Ž. mlajši, Alojz L. in Karl B. so gostilničarki »s koli razbili 8 šip, odtrgali 23 plank s plota, zdrobili nekaj steklenic«, tujo lastnino pa so poškodovali tudi z udrihanjem po vratih in zidu. Od obtožencev so na sodišču izterjali povračilo škode in povrnitev sodnih stroškov. Franca so kaznovali z desetimi dnevi zapora, preostale tri pa so zaprli za en teden. ¹¹³

Hudi tepeži z »vidnimi telesnimi poškodbami« so bili najpogostejše »posledica močne vinjenosti« ¹¹⁴ Pretepom so lahko botrovali tudi spori za izplačilo dnine. Nekega Jakoba H., ki je zahteval od Franceta P. plačilo za opravljeno delo, je njegov hlapec Anton B., da bi ga naučil manir, ker naj bi Jakob prej z motiko hudobno poškodoval več trsov in odbil dva šparona, »zlasal in mu dal klofuto«. Jakob je k temu dodal, da ga ni samo lasal in klofotal, temveč, da ga je »vlekel tudi za ušesa, podrl na tla, davil za vrat ter je klečal na meni.« ¹¹⁵

Vsakanji in pogosti so bili tudi tepeži. Franc K., delavec v Gabrovniku, ki se je neprestano prepiral s svojo sestro, viničarko Marjeto K., se je, denimo, nekega večera tako spozabil, da je med kreganjem, češ, da ne bo jedel večerje, »ugasnil luč ter me v temi dvakrat s pestjo po desnem očesu udaril«. ¹¹⁶

K družinskemu nasilju je večkrat prispevalo prekomerno popivanje. Možje so ob povratku domov pod vplivom alkoholnih hlapov pogosto pretepli ženo in ustrahovali ter ogrožali otroke. ¹¹⁷ Podeželani opazovanega miljeja pa so ob pretepanju radi uporabljali tudi priročna orodja kot so palice, koli in krepela, motike. Tak je bil na primer precej nasilen viničar v Zbelovski gorci Anton M., ki »je Marjeto G. s palico in s prosto roko pretepel tako, da je zadobila poškodbe pod desnim očesom, na desni roki in na obrazu, kakor tudi na levi roki« ¹¹⁸ Pri

¹¹³ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 7, U 1920, 18-550, U 123/20.

¹¹⁴ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 220/19.

¹¹⁵ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 229/19.

¹¹⁶ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 13/19.

¹¹⁷ Glej: SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 93/19.

¹¹⁸ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 134/19.

obračunavanjih s pestmi seveda niso manjkale ne psovke in ne zmerljivke (npr. »švindlar«), umanj-kale pa niso niti grožnje kot na primer: »Kaj boš ti, češ da te bom ubil? Ahtaj se, če prideš v Tinje ali Bistrico, tedaj jo boš dobil!«¹¹⁹

Omenili smo že prepir med sosedama Nežo J. in Marijo P.. Neža naj bi marca 1919 v Okoški Gori javno ozmerjala Marijo, da drži s tatom in jo pred radovedneži nesramno blatila. Nedolgo po tem ekscesu sta si Neža in Marija znova skočili v lase. Neža naj bi po izpovedi Marije na sodišču »v sušcu 1919 kopala v vinogradu«. Ko je šla mimo, naj bi Neža naenkrat »skočila na me in me z motiko udarila 4krat po hrbtu in enkrat po desni roki. Od udarcev so se poznali nasledki in sem čutila bolečine 3 dni.«¹²⁰

Precej popadljiv mladenič je bil tudi sedemnajstletni Herman H., brivski vajenec v Konjicah, ki je 9. marca 1919 na konjiškem kolodvoru v navzočnosti več drugih grobo oklofutal Alojza F. in ga nahrulil: »Schau, dass du abfahrst. Du hast hier nichts zu suchen, du windischer Heuochs, du windischer Powidl.« (»Glej, da odpotuješ. Tukaj nimaš kaj iskati, ti slovenski tepec, ti slovenski češpljevec.«) Skoraj mesec dni prej pa naj bi ga »zaradi narodnosti in njegovega mišljenja« javno psoval, zaničeval in zasramoval v kavarni Evers v Konjicah: »Ihr verfluchten Jugoslovanen, ihr habt im Kaffeehaus nichts zu suchen, mit euerer Jugoslavija werdet ihr so bald abfahren müssen.« (»Prekleti Jugoslovani, v kavarni nimate kaj iskati, z vašo Jugoslavijo boste tako kmalu morali oditi.«) Razgretega mladeniča so obsodili na 5 dni zapore s poostrenim postom.¹²¹

Pravi srboritež je bil tudi obtoženec Janez K., ki naj bi marca 1919 v Novi vasi hudobno poškodoval tujo lastnino (razbil naj bi tri sklede in poškodoval hišna vrata), nato pa naj bi s fiziološko prekllo lopnil po rami Antonijo K., »Mariji K. pa vrgel pivsko steklenico v glavo.«¹²²

Dokaj bojovite sestre Julijana, Sabina, Elizabeta in Terezija K. v Tepanju pa niso bile nič kaj vesele obiska Alojza M., ki je od njih zahteval nazaj svojo kravo (verjetno jo je za določen čas dal v rejo, op. a.). Namrgodene in nejevoljne sestre se s tem niso strinjale. Najstarejša Terezija naj bi se prva zakadila v Alojza, ga udarila s hlevskim stolom po glavi in ga telesno poškodovala. Nato naj bi se ga lotile še preostale sestre. Alojz je na sodišču povedal, da je »med tepežem dobil rano na desnem zapestju, ki je hudo zatekla.«¹²³

Zaradi surovega postopanja z ostarelo taščo, 89-letno Ano N. pa so kar 5 dni zapore prisodili Cirilu M. Možakar naj bi jo pred več ljudmi v Zbelovski gorci obsipaval z grdimi besedami: »Copernica, prokleta hudičeva baba, strela stara, da bi kmalu crknila.« Obtoženčeva žena Frančiška, ki se je odrekla pravni dobroti, pa je pričala proti možu, češ, da zmerja njeno mati tako rekoč vsak dan pred njunimi petimi otroki. Ciril se je na zaslišanju zagovarjal, da ni nikoli zmerjal ali tepel svojo taščo, »res je le, da sem ji nek lonec, v katerem je imela različne ostanke jedi in ki je razširjal neznosen smrad po kuhinji, vrgel iz kuhinje, tako da se je skotalil v gozd.«¹²⁴

V času poveljne psihoze je kralj Alkohol očitno povsem zasvojil Marijo G., ki je na Veliki četrtek 1919 popivala v gostilni Pri Rupniku v Vitanjah. Natararica Ana G. ji je okrog 9. ure zvečer rekla, da je dovolj žlampala in da naj gre domov. Neodžejana Marija je bila užaljena, češ, da je ne sme nihče pouditi iz gostilne. Kasneje je pričakala natararico pri cerkvi, »jo udarila z roko po tilniku in jo pahnila, da je padla«. Natararica je na sodišču povedala, da ji je Marija »poškodovala desno roko«, da jo je »kar štiri dni bolela brada«, in da je dobila tudi »podplutbe na stranskem boku.«¹²⁵

Zavoljo posebne surovosti je bil kaznovan Janez O., ki je maja 1919 v Velikem Lipoglavu grozil Francetu Z., »da ga bo z nožem razrezal« in ga ozmerjal »ferdamani kripel hudičev«. Pripomnim naj, da je

¹¹⁹ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 169/19.

¹²⁰ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 147/19.

¹²¹ Studen, »Izjava enega zanesljivega Slovenca zadostuje«, str. 140.

¹²² SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 175/19.

¹²³ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 178/19.

¹²⁴ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 190/19.

¹²⁵ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 210/19.

U. 230/19
2

Glavna razprava

pred c. kr. okrajno sodnijo v Konjicah, oddelkom III, dne 20./5.19.

<p>Navzočni:</p> <p><u>Dr. Jenko</u> sodnik.</p> <p><u>Slernerik</u> zapisnikar.</p> <p><u>Brigita Köhne</u> zasebni obtožitelj.</p> <p><u>I. Rudolf</u> njegov zastopnik.</p>	<p>V kazenski stvari</p> <p>zoper <u>Miheta Šejtegl</u></p> <p>zaradi razžaljenja časti (§. 487, 488, 491 k. z.)</p> <p><u>Miha Šejtegl</u> obdolženec</p> <p>zagovornik.</p>
---	--

Za dokazovanje potrebne reči so se prinesle v sejno dvorano.
 Ob 9 uri se proglasi seja za pričeto, kazenska stvar se okliče.
 Razprava se vrši javno.

Sodnik opominja obtožen ce, naj pazi na obtožbo, ki se bode čitala, in na tek razprave.
 Na to se čita obtožba.

Obtožen _____ odgovarja na splošna vprašanja: 1. Ime in priimek, rodbinsko in klicno ime; 2. kraj, dežela in dan rojstva; 3. domovinska občina, okraj in dežela; 4. vera; 5. rodbinski stan (samec, oženjen, vdovec, ločen); 6. poklic in služba v poklicu; 7. šolska omika; 8. imovinske razmere; 9. zadnje bivališče (dežela); 10. ime roditeljev; 11. vojaška služba, naborni letnik, vojaško krdelo; 12. prejšnje kazni.

Miha Šejtegl, rojen v Žečah, 1867 28. avgusta v Konjice pristojen, r. k. oženjen, posestnik v Žečah, pise in čita, ima neka premoženja, starši: Stefan in Jozefa, rojena, Korpynik, nekaoznovan.

Form. 269 St. P. O. (Slovenisch.) (Ehrenbeleidigung mit Schuldspruch nach §. 487, 488, 491 St. G.) IV./1901

Primer zapisnika glavne razprave v slovenščini z dne 20. maja 1919.
 (Zgodovinski arhiv Celje, SI_ZAC/0619 Okrajno sodišče v Slovenskih Konjicah)

bil Franc Z. vojni invalid, ki je imel namesto nog protezi.¹²⁶

Okrajno sodišče v Konjicah pa je zahtevalo strogo kazen tudi za Franca V., žagarja iz Skomarj, ki je maja 1920 po kratkem prepiru namerno udaril Alojza G. z litrsko steklenico po glavi. Franc se je sprva branil, da mu je Alojz grozil z nožem, končno pa je priznal, da je samo mislil, da išče nož.¹²⁷

Viktor Podkrajšek je julija 1920 ob zagovoru na sodišču potožil, da tast in tašča neprestano ščuvata njegovo ženo proti njemu in da se žena »vsled teh hujskarij prepira z menoj«. Vzrok za prepire pa je seveda tičal drugje, namreč v Viktorjevi neprestani vinjenosti, ki je pogosto botrovala k temu, da se je »v svojem razburjenju /.../ spozabil tako, da je prevrnil svojo ženo in poškodoval tasta in taščo«. Viktor je, kot je razvidno iz zapisnika, dejansko večkrat »butnil na tla svojo ženo, ki je imela v naročju otroka«, s pestmi pa se je lotil tudi njenih ostarelih staršev. Potem ko je stopil pred sodnika, je svoje »podvige« seveda skesano obžaloval.¹²⁸

Ženske opazovanega miljeja so se med prepiri predvsem zmerjale. Kričale so na primer: »*ti ferdamana prokleta coprnica*«, »*ferdamana baba*«,¹²⁹ kot smo videli, pa ni manjkalo tudi bolj surovih razprtij z uporabo sile. Kot primer si oglejmo srečanje preužitkarice Terezije T. z njeno snaho Marijo T. Terezija jo je »*pred več ljudmi*« ozmerjala: »*ti se goniš kakor presica v štali, ti si čisto gnila od same žlehtnobe, frdamana rujava strela*«, nato pa jo je »*s toporiščem sekire dvakrat udarila*« in ji še rekla, »*da mora vse dati pod ključ, ker ona vse ta boljše požre*«. ¹³⁰

Vrnitev s fronte domov je bila za marsikoga boleča. Tudi Avgust P., ki si je »*bil svoj čas dober s Katarino K.*« in je imel z njo »*ljubavno razmerje*« je oktobra 1918 v Tepanjskem vrhu svojo nekdanjo

ljubezen premikastil s palico. Jezilo ga je, da se je »*ljubavno razmerje med vojno ohladilo*« in da ga je opravljala pred znanci in starši.¹³¹

Vsakdanjik opazovanega miljeja je torej večkrat napolnjevalo precej surovo vedenje v spremljavi celega registra zmerljivk in psovok. Barvito prostaško govorico, večkrat pospremljeno z nasiljem, nam potrjuje še kakšen primer.

Dokaj popadljiva je bila na primer Alojzija K., posestnica v Spodnjem Doliču, ki je pred več ljudmi ozmerjala Petra H., da je »*smrkavec, falot, kurbir*« ter vrgla za njim opeko. On jo je ozmerjal nazaj s »*koruznica, copernica, ferdamana baba, kurba*« in jo opomnil, »*da se je z njegovim očetom vlačila*«. ¹³²

Obtoženec Jožef V. pa je v Dražji vasi pri Žičah javno žalil čast Roze P. z besedami: »*Vrit idi baba vsranka*«. V prepir sta se vmešala še Jožefov oče Filip V. in brat Avgust V.. Vpričo več ljudi sta ozmerjala Rozinega moža Karla P. Filip mu je rekel: »*Ti si poherc in stradar, ti kradeš*«. Avgust pa: »*Ti si smrkavec, ti poherc*«. Karlu so grozili, da ga bodo pretepli, da mu bodo stolkli vozove pred njegovo kovačijo in razbili njegov plot.¹³³

Sosedje so se večkrat prepirali tudi zaradi pešpoti oziroma voznih poti, ki so prečkale posest enih oziroma drugih. Ker je ena takih pešpoti prečkala vinograd Ignaca L., se je ta zaradi uporabe »bližnjice« velikokrat sporekel s sosedo Elizabeto L.. Slednja naj bi konec februarja v enem izmed prepirov Ignaca žalila s psovkami kot so »*butl, žnodrivec, vrag grdi*« in proti njemu naj bi zamahnila tudi z motiko. Kasneje so se obtožbe izkazale za neutemeljene.¹³⁴

Tudi Terezija K. iz Črešnic se je nekega dne kot razbesnela nevilhta znesla nad Antonom A., češ da nima pravice voziti gnoj čez njeno dvorišče. Surovo

¹²⁶ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 278/19.

¹²⁷ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 7, U 1920, 18-550, U 230/20.

¹²⁸ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 7, U 1920, 18-550, U 299/20.

¹²⁹ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 547/19.

¹³⁰ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 7, U 1920, 18-550, U 25/20.

¹³¹ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 7, U 1920, 18-550, U 60/20.

¹³² SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 7, U 1920, 18-550, U 66/20.

¹³³ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 7, U 1920, 18-550, U 67/20.

¹³⁴ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 7, U 1920, 18-550, U 117/20. O prepiru, razburjenju in tepežu zaradi vozne poti glej tudi: SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 179/19.

Pozdrav iz Zreč. Tamkajšnje gostilne so bile za protialkoholne borbe leglo alkoholizma in razvrata. V njih so se dogajali prepiri, grobe žalitve časti, nasilje in medsebojna obračunavanja pod močnim vplivom kralja Alkohola. (Osrednja knjižnica Celje, Zbirka razglednic)

ga je ozmerjala: »Ti strela suha, ne boš vozil tu, ti bom s sekiro presekala glavo.« Obsodili so jo na 100 kron denarne kazni, v primeru neizterljivosti pa na 10 dni zapora.¹³⁵

»Kurba, črna si ko pes«

Miha Š. iz Zreč je 20. maja 1919 na glavni obravnavi pred okrajno sodnijo v Konjicah priznal, da je 15. aprila 1919 v Lubejevi gostilni v Zrečah rekel obtožiteljici Brigiti K. »kurba, črna si ko pes« in jo s tem žalil in oropal časti. Miha se je izgovarjal, da ji je to rekel samo zaradi tega, ker ga je hotela poljubiti pred njegovo ženo, s katero sta se oglasila na kozarček. Pred ženo naj bi ga zmerjala »črni hudič«. Brigita K. je bila v gostilni s svojimi otroci in v družbi Jakoba P. Kot je povedal Miha, so ga po žaljivem incidentu vsi skupaj še naprej pili. Izrecno je poudaril, »da ga je obtožiteljica držala okrog rame« in da je govorila, »da si bodo spet dobri«. Trdil je, »da mu je zasebna obtožiteljica žalitev izrecno odpustila«.

¹³⁵ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 7, U 1920, 18-550, U 154/20.

Brigita K. je to na sodišču vztrajno zanikala, razburjeni Miha pa si je na dan sodne obravnave z izrečenimi žaljivkami izkopal še globljo jamo, saj je Brigito kar vpričo sodnika dr. Jenka ozmerjal, da je »svinja«. Za svoj »prestopok zoper varnost časti« je moral plačati 100 K denarne globe.¹³⁶

Brigito K. sicer srečamo še v enem kazenskem spisu, iz katerega razberemo, da ni imela ravno lepega življenja. Njen zakonski partner Štefan K. je z njo delal nadvse grdo in jo pretepal, »tako da je ona na svojem životu škodo trpela«. Po prepiru zakoncev, ki se je vnel 4. maja 1919, se je nasilni Štefan po ustaljeni navadi zopet surovo znesel nad partnerico. Vzrok prepira je bil povsem banalen. Štefan je namreč v navalu ljubosumja Brigiti očital, da se je »prepozno vrnila od maše«, zato jo je »z nogu sunil v spolovilo in v notranjo stran stegen. Poznale so se podplutbe in otekline, ki so kvarile zdravje Brigitte K. 10 dni.« Sodišče je 4. junija 1919 Štefanu K. izreklo strog ukor in kazen 50 K za »bolestnino«, ki jo je »smatralo

¹³⁶ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 230/19.

poškodbi primerno«, ter plačilo 10 K za zdravniško spričevalo. Zastopnik Brigite K. dr. I. Rudolf je v tej zasebni tožbi sicer zahteval, da naj se ji prizna 100 K »bolestnine« in 10 K za zdravniško spričevalo.¹³⁷

»Čula je značilno škripanje postelje«

Skrb za javno moralo v opazovanem miljeju ni bila prepuščena samo materi Cerkvi in organom, ki so preganjali njene kršitve. V majhnih podeželskih skupnostih je bila neprestano na preži tudi socialna kontrola, ki so jo izvajali podeželani in podeželanke ter je bila seveda zaradi poznavanja lokalnih razmer in prebivalcev tudi mnogo bolj učinkovita v primerjavi s tisto v večjih mestih (še zlasti pa velemestih), kjer je med prebivalci vladala anonimnost in odtujenost. Skupnost podeželanov je imela večji vpogled v stanje javne morale, njene mu nadzoru pa dostikrat niso ušle tudi grešne spolne prakse. Pri njihovem opisovanju je seveda treba biti nadvse previden, saj se ne gre povsem zanašati na govorice, obrekovanja ali opravljanja, še zlasti zlobnih in škodoželjnih jezikov, ki so marsikomu ali marsikateri obrezali čast, jih črnili, grdili in sramotili ali, kot na primer v primeru nezakonskih mater, stigmatizirali.

Zlobne jezike so si v opazovanem miljeju brusile predvsem ženske, ki so, glede na ohranjene dokumente okrajnega sodišča, z raznimi razžalitvami in večkrat tudi s pomočjo izmišljotin sramotile druge članice ali člane skupnosti. V sodnih spisih se kot primer žrtve zlobnih jezikov pojavlja, denimo, Kristina U., ki so jo vzele na piko Roza K., Marija F. in Ana L. Kristina se jim je očitno morala hudo zameriti, saj so vedele o njej res veliko povedati. S svojo bujno domišljijo so nekoč na Tolstem vrhu širile govorice, »da hodi Karl Kukovič vsaki dan na večer k njej in da dobi zato 5 kron«. S svojimi izmišljotinami so sploh sramotile ubogo Kristino, ki bi jo lahko v javnosti spravile ob dober glas, zato se je ta odločila za zasebno tožbo zaradi razžalitve časti.¹³⁸

Z obrekovanjem ni skoparila tudi Magdalena A. iz Dražje vasi. Javno je razglašala, da naj bi »fantje

Nežo R. v neki hlev zaprli, tam celo noč spolno rabili in potem po njej scali«.¹³⁹

Precej strupen jezik pa sta imela tudi Urša in Miha F., ki sta Jakoba Š. »ozmerjala in obdolžila sramotnih lastnosti« z besedami: »Hudir, bolezen si dobil skozi babe, imaš gnilo rit« ter »zdaj boš pa še ti rezan«. S tem sta ga »izpostavila javnemu sramotanju«, Urša pa mu je proti glavi pretela še s sekiro, rekoč: »Velike noči ne boš ućakal«. Urša in Miha sta si s tem prisluzila tri dni zapora poostrelega z enim trdim ležiščem.¹⁴⁰

Prestopek zoper javno nramnost obravnava tudi ovadba zoper Ferdinanda K., češ, da je oktobra 1918 »v Loćah obljubil zakon, zapeljal in onećastil Julijano G.«. Zgodba se je začela nekega deževnega dne v gostilni Waland. »Pod pretvezo, da ji posodi dežnik, je šla Julijana G., da bi ne vzbudila ljudskega zanimanja, par minut za njim na njegovo stanovanje. Tam ji je jel govoriti, da jo ljubi in da jo namerava poročiti. Tekom četrt ure, kakor izhaja iz izpovedbe Angele W., ki je pri oknu prisluškovala in ćula znaćilno škripanje postelje, jo je pregovoril, da je legla v njegovo posteljo in da se mu je vdala.« Julijana je bila »v spolnem življenju izkušena ženska«. Sama je povedala, »da je imela leta 1916 nezakonskega otroka«. Po dogodku je dne 17. oktobra obtožencu napisala pismo, kjer beremo tudi sledeće vrstice: »Vendar verjemi, moj dragi, zanesla se ne bodem nikdar več na nobenega fanta, kajti odkar traja vojna, imajo fanti dekleta samo za igraće, koje rabijo, dokler se jih ne navelićajo. Torej sedaj nam ostane samo še zabava, ljubezen pa spi. /.../ Te vrstice Ti pošiljam toliko, da veš, da mislim na Te, a ko jih prećitaš, prosim zažgi to pismo, da te ne bo več spominjalo in Tvoje srce vznemirjalo.«

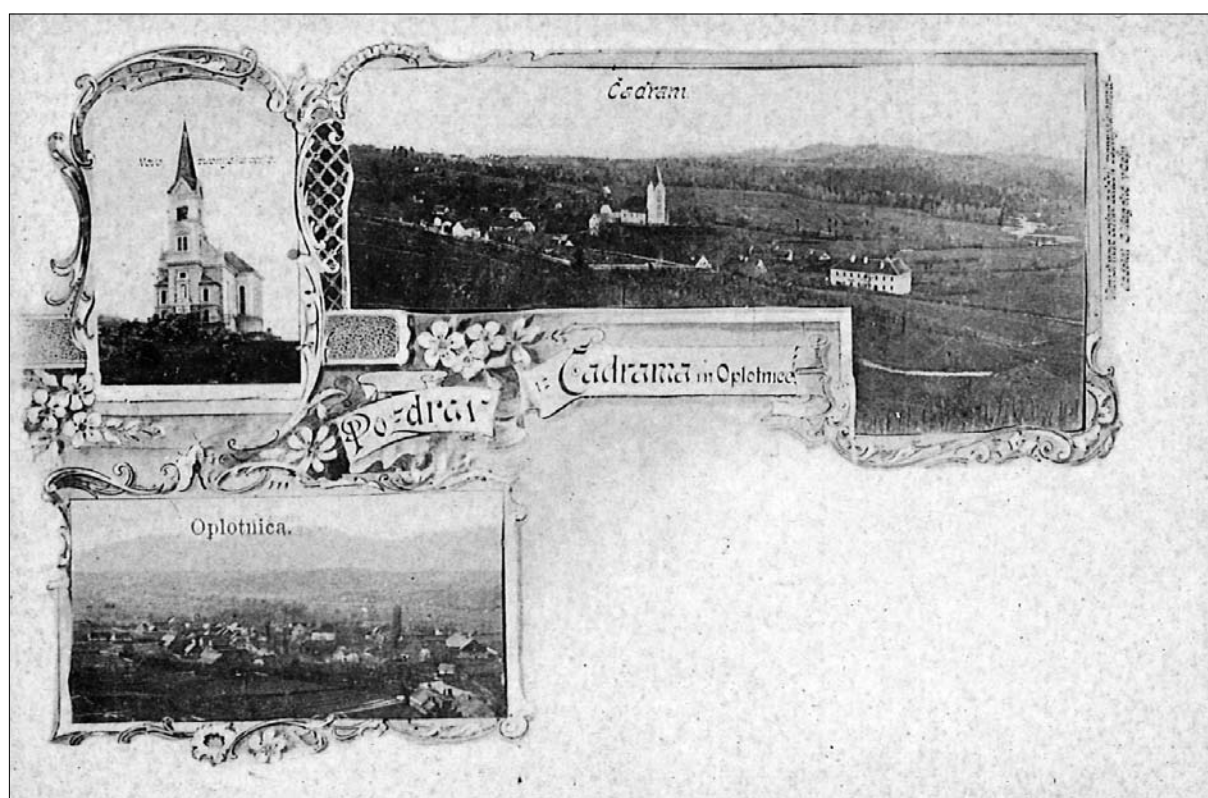
A prestopka zoper javno nramnost, ki naj bi ga zagrešil Ferdinand K., ni mogla dokazati. Še več. Sodišće je menilo, »da spolno zrela in izkušena ženska, ki se pusti pod pretvezo, da dobi dežnik, zvabiti v toliko, da gre sama za moškim v njegovo stanovanje, ki potem tekom četrt ure zleze v posteljo in se mu uda, pać ne sme govoriti o tem, da je

¹³⁷ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 242/19.

¹³⁸ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 7, U 1920, 18-550, U 126/20.

¹³⁹ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 7, U 1920, 18-550, U 171/20.

¹⁴⁰ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 7, U 1920, 18-550, U 114/20.

Pozdrav iz Čadram in Oplotnice. (Osrednja knjižnica Celje, Zbirka razglednic)

zapeljana«. In tudi omenjeno pismo, »pisano pod svežim utisom dogodka«, naj bi kazalo, da je Julijana še vedno »upala, da si pridobi obtoženca«. Po mnenju sodišča se na podlagi omenjenih dejstev o domnevnem zapeljevanju »pač ne da izvajati, da bi jo bil on zapeljal«. ¹⁴¹ Sodišče je obtoženca oprostilo.

Na poseben odziv okolja so pogosto naletele nezakonske matere. Zaradi neskladnosti z družbenimi normami in pričakovanji so bile skupaj z nezakonskimi otroki nezaželene in potisnjene na družbeni rob in s tem socialno izključene. Med sodnimi spisi se je med drugim ohranil tudi naslednji primer:

Sestri Marija in Matilda M. sta na javnem kraju, namreč na občinski cesti pri Brezju, brez posebnega razloga očitali Ivani R. njene nezakonske otroke. Marija ji je zabrusila: »Take se bo kdo usmilil, ko jih polno miga okoli nje.« Matilda pa ji je rekla: »Saj res migajo.« S tem sta javno izrekli »sramotne zadeve iz zasebnega življenja«. Vnel se je »živahen ženski

prepir«, v katerega se je vključila tudi Ivanina sestra Barbara. Vse štiri so si očitale nezakonske otroke. ¹⁴²

Pretirana spolna sla je včasih botrovala tudi izbruhom nasilja. Močna pijanost zaradi preveč popitega vina in huda potreba po »spolnem združevanju« sta, denimo, prispevali k nasilnemu obnašanju Franca D. »Kritičnega dne« je udaril Ano L. »s prazno roko po glavi s tako silo, da se ji je vlila kri« in to samo zato, ker se je branila, da bi šla z njim. Franc je dobil 5 dni zapore. ¹⁴³

Razpravljanje v zvezi z moralo in spolnostjo pa naj zaključi nadvse slikovit prestopok žalitve časti, ki ga je pod močnim vplivom popite žlahtne kapljice zagrešil razočarani povratnik s fronte, petindvajsetletni samski delavec Jakob K. iz Zreč. Jakob očitno ni maral kaplana Antona P. iz Čadrama. Obsojal ga je, da je kriv, da ga je spraval na fronto in ga s tem pahnil v vojne strahote. Ob prešernem

¹⁴¹ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 196/19.

¹⁴² SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 402/19.

¹⁴³ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 7, U 1920, 18-550, U 131/20.

veseljačenju s pivskim bratcem se je domislil, da osovraženemu kaplanu napiše pismo, ki je nato »javno krožilo po Oplotnici« in se je glasilo:

»Prav lepe pozdrave Ti pošiljajo fanti iz Čadramske fare, pozdravljamo te nič više nič niže ko mačka rep zdiže, kar je pa više nas pa naj Čadramski kaplanič v rit piše, vošimo ti dober dan in topel drek v tvoje bregeše, da bi še bolj smrdel ko si smrdel do sedaj, da bi te povsod nagnali koder se boš klatil, če ne bodo sedaj in to še niso do zdaj, se pa pripravi za naprej, če še mi pridemo po sreči domov, saj se ti ni treba troštat kaj dobrega od nas, mi bomo že prestali naše trpljenje in mučeništvo, kar si nam tako od srca želel, ki si nas gonil pod orožje in oster meč, pa si le lagal in lajal iz prižnice, da gremo samo na 6 teden-ske orožne vaje in ko te mi nismo hoteli poslušat in ti tudi ni nobeden verjel, ko si nas gonil, potem pa ko nas nisi mogu sam spraviti si pa orožnike začel pošiljat, ti si mislil, da mi tega ne vemo, pa mi vemo dobro vso tvojo prokletu politiko, saj mi vemo, zakaj si se tako opiral, ker si mislil, da če fante k vojakom spraviš boš bolj brez skrbi sam deklete fukal, pa le fukaj za sedaj, ti boš deklete naše, mi bomo pa potem tebe fukali, pa ne s kurcam, namreč s palcami. Sedaj te še enkrat pozdravljamo čez hribe in doline, črez kušarjave jame naj te taužent hudičev iz Čadramske fare vzame z Bogom na veselo snidenje po tvojem hrbtu. Spisala sta Jurij Bik na Kozjem vrhu št. 10 po postavi in Urban Kosmatač na Skurbanem vrhu št. 50 po postavi. Kurc te gleda.«¹⁴⁴

Kaplan Anton P. je Jakoba K. obtožil, da je z inkriminiranim pismom storil prestopke zoper varnost časti (§§ 491 in 496 KZ), češ, da ga je »pred več ljudmi dolžil zaničljivih lastnosti in misli, izročal javnemu zaničevanju in dajal grde besede«, junija 1919 pa, da naj bi šel odločno predaleč z žaljivim »odprtim pismom v Oplotnici«.

Že kaznovani Jakob K. jo je na glavni obravnavi na č. kr. okrajni sodnji v Konjicah (po prevratu so namreč še vedno uporabljali stare obrazce, na katerih so prečrtali c. (cesarsko) in obdržali samo k. (kraljeva) okrajna sodnja, v naslovu razsodbe *V imenu Njegovega Veličanstva Cesarja!* pa so prečrtali Cesarja in dopisali Kralja) dobro odnesel,

¹⁴⁴ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 340/19.

saj je »zasebni obtožitelj obtožbo umaknil«, zato ga je sodnik dr. Jenko 17. decembra 1919 »v smislu § 259:2 KPR oprostil«.¹⁴⁵

Pretresljiva zgodba o vojaškem povratniku

Mnogi vojaki so na frontah vélike vojne doživljali strašne grozote. Vojna je učinkovala na marsikaterega povratnika s fronte in imela za posledek različne posledice. Pri marsikomu je delovala kot »sprožilni vzrok psihičnih motenj«, pri vojaki-povratnikih so se pojavljale nevroze,¹⁴⁶ sindrom odvisnosti od alkohola in druge psihiatrične bolezni, samomorilnost.¹⁴⁷ Čeprav so se vrnili živi, so bili mnogi povratniki poškodovani, ranjeni, invalidni. V katoliškem tisku so že med vojno z grozo prišli do spoznanja, da je »najhujše zlo, kar ga je povzročila vojska, v tem, da se je porušila sreča marsikaterega zakona.«¹⁴⁸ Po vojni se je marsikatera ljubezen ohladila, kakšna ženska je naredila »spodrsrljaj« z drugim in moža pričakala v »blagoslovljenem stanju« ali z izvenzakonskim otročičem, čeprav sta tako država kot cerkev od soproj vojakov pričakovali in tudi »zahtevali brezpogojno zakonsko zvestobo«.¹⁴⁹ Zavoljo zakonolomov in drugih vzrokov je skratka »nesporno, da je sama svetovna vojna imela vpliv na porast ločitev. /.../ Posledice nesoglasij med zakonci zaradi vojnih travm pa se kot ločitveni razlogi pojavljajo še vsa dvajseta leta prejšnjega stoletja.«¹⁵⁰

¹⁴⁵ Prav tam.

¹⁴⁶ V nemško govorečem prostoru so med prvo svetovno vojno in tudi po njej vojake, ki so trpeli zaradi vojnih travm oz. vojne nevroze označevali kot *Kriegszitterer* ali *Schüttelneurotiker* (trpeli so torej za nekontrolirano drhtavico ali tremorjem). Psihično preobremenjenost je med drugim na primer povzročalo neprestano obstreljevanje s topovi. Fenomen vojne nevroze je bil desetletja po prvi svetovni vojni zatajevan. »Šele po vietnamski vojni so se začeli s tem natančneje ukvarjati in leta 1980 definirali fenomen kot posttravmatsko obremenilno motnjo.« – Komnacky, »*Kriegszitterer – Posttraumatische Belastungsstörungen bei Soldaten*, str. 153. K povedanemu naj dodam, da je leta 1993 revija *Borec* objavila nadrobno študijo, povezano z omenjenim fenomenom: dr. Kostnapfel, *Vojna kot sprožilni vzrok psihičnih motenj pri naših nekdanjih borcih*, str. 262-276.

¹⁴⁷ Kot primer lahko omenimo vojaka Franca Reberška, ki je »že pol leta po vrnitvi domov (19. 5. 1919) naredil samomor. Glej: Cvirn / Šepetavc, *Pisma slovenskega vojaka s soške fronte* (1917), str. 354.

¹⁴⁸ Cvirn, *Boj za sveti zakon*, str. 81.

¹⁴⁹ Prim.: Cvirn, »Župnik je rekel, str. 74.

¹⁵⁰ Hvalec, »Prokleta hrvaška baba, str. 50.

Nekateri vojaki pa so po povratku domov doživeli vse kaj drugega od pričakovanega. Takšna je tudi pretresljiva štorija o povratniku Antonu P. Mož, »ki je bil od začetka svetovne vojne na bojiščih«, po povratku od vojakov ni bil deležen toplega in vselega sprejema. Žena Marija P. ga je pričakala z zlovoljnim pogledom, na namrščenem obrazu ni bilo razbrati niti kančka veselja. Marija je namreč po moževi vrnitvi izgubila državno podporo, ki jo je »dobivala zase in za svoje otroke, v zadnjih mesecih v visokosti po 240 K«. ¹⁵¹ Izguba podpore, ki je vsaj nekoliko olajšala bedo in trdo življenje na majhnem kmečkem posestvu, je za Marijo in otroke očitno pomenila hud udarec. Po moževi vrnitvi so bili zato prepiri med zakoncema neprestano na dnevnem redu.

Kot so dognala poizvedovanja, se je obdolženka Marija »še tekom odsotnosti svojega moža napram drugim ljudem večkrat izražala, da bo v slučaju, če njen mož ne pade v vojni, gledala na to, da bo doma smrt storil, da ga bo doma ubila, da ga pa za sedaj še trpi, ker dobiva podporo, potem bo pa moral iti.« ¹⁵²

Dne 6. decembra 1918 sta prišla na kmetijo Antona P. dva nosača, da bi odnesla k zadnjemu počitku trupelce šestnajstmesečnega Ludvika P. Oče Anton, ki je Ludvika menda zaplodil na vojaškem dopustu, je pri umrlem otročiču prebedel dve noči in se ulegel k počitku šele potem, ko so otroka že odnesli. Mati Marija je obe noči prespala. Po Ludvikovem pogrebu, ki se ga ni udeležil noben član rodbine P., se je Marija lotila luščenja koruze, Anton pa rezanja zelja. Nekaj časa sta bila tiho in se posvečala delu, a Marija ni dolgo zdržala in znova je bil ogenj v strehi, ko je začela zbadati moža, »zakaj je prišel domu, kjer ga ni treba«. Med prerekanjem je Marija kar naenkrat pograbila »4 kg težko železno zagozdo« ter mu jo vrgla »v razdalji kakih 6 – 7 korakov v obraz /.../ in ga po mnenju sodnih izvedencev težko poškodovala, tako da je bilo povrh v nevarnosti tudi levo oko. Anton P. si je izmil rano in se nato vlegel na peč, kjer je ostal prilično do druge ure popoldne, ne da bi se bila obdolženka prikazala. Nato je šel v svojo posteljo v hlev in zaspal. Tam ga je čez poldrugo uro zbudil njegov svak Alojz

C. in ko se mu je približal, ga je začel obdelovati z ostro motiko po glavi in nogah. Ker mu je obdolženec zapovedal, da se mora s postelje umakniti, ker ga sicer ubije, je zapustil Anton P. brez suknje in klobuka hlev, toda pred vrati ga je čakala svakinja Neža C., tretja obdolženka, in zamahnila s sekiro proti njegovi glavi. Anton P. se je pravočasno sklonil in dobil vsled tega le lahko poškodbo na notranji dlani, nato pa zbežal k viničarju Štefanu Š., kjer si je izmil rano in odkoder sta ga potem zanesla Alojz in Štefan B. na svoj dom. Čez tri dni se je odpravil Anton P. k zdravniku v Poljčane in nato k svojemu bratu v Stanovsko, ker ga doma ne trpe, akoravno je do polovice lastnik skupnega posestva.« ¹⁵³

Obdolženi so očitno že dolgo načrtovali, da se bodo Antona P., če bi se vrnil od vojakov domov, znebili. To je bila pravzaprav kar nekakšna javna skrivnost. O tem, da bo ubila svojega moža, če se vrne domov, ni razlagala naokrog samo Marija. V mali skupnosti, ki je seveda omogočala večjo in obenem tudi bolj zanesljivo socialno kontrolo nad njenimi članicami oziroma člani ter sploh nadzor nad vsemi javnimi izjavami, govoricami in dogodki, je tudi Antonov svak Alojz C. »ob neki priliki javno izjavil, češ da Anton P. na Papeževem niti uro ne bo več gospodar, kajti on ga bo počakal in ubil in spravil proč«. ¹⁵⁴

Marija P., Alojz C. in Neža C. so se zaradi teže storjenega hudodelstva marca 1919 znašli na zatožni klopi celjskega okrožnega sodišča kot višji instanci okrajnega sodišča Konjice, ki ni imelo pristojnosti za težje delikte. Obdolženi so bili hudodelstva težke telesne poškodbe, in sicer: Marija P. po § 152 KZ, saj naj bi Antona tako telesno poškodovala, »da se mu je vsled tega najmanj za dvajset dni zdravje pokazilo ali zmožnost, svoj poklic opravljati, odvzela, da se mu je um zmešal ali pa težko pohabljenje naklonilo«. ¹⁵⁵ Alojz C. in Neža C. pa sta bila zaradi uporabe smrtno nevarnega orodja in dogovarjanja z Marijo P. obdolžena po § 155 KZ. Za Marijo P. je

¹⁵³ Prav tam.

¹⁵⁴ Prav tam.

¹⁵⁵ Zbirka avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku, I. zvezek, Kazenski zakon, Ljubljana 1889 ali Kazenska postava zoper hudodelstva, pregreške in prestopke. Pervi del. Od hudodelstev. XXXVI. Del. 117. Ces. Patent 27. maja 1852. Kazenska postava. Pervi del. XVII. In XVIII. poglavje. §§. 150-155; § 152, str. 524.

¹⁵¹ SI_ZAC/0619, OSSK 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566, U 250/19.

¹⁵² Prav tam.

zakon predvideval kazen pol do enega leta ječe, ki se lahko v primeru oteževalnih okoliščin podaljša do petih let. Za hudodelstvo Alojza in Neže C. pa je avstrijski kazenski zakonik določal težko in poostreno ječo od enega do petih let.¹⁵⁶

Epilog

Dobro ohranjeni zapisi okrajnega sodišča Konjnice o številnih lažjih kazenskih prestopkih in drobnih prekrških (zadeve U) sestavljajo barvit mozaik kratkih zgodb, ki verodostojno slikajo prepovedane prakse podeželanov Konjiškega. V teh mikrosgodbah se, kot smo ugotovili, odražajo najbolj trivialne situacije in plati vsakdanjega življenja navadnih ljudi po končani vojni, ki se morda komu ne zdijo vredne pozornosti. A vendarle nam študija primera ravno preko teh mikrostorij pokaže, kako je na že ustaljene prakse in dogodke vsakdanjega življenja »malega človeka« vplivala velika vojna in krizni čas pomanjkanja in težav z oskrbo po njenem koncu. Študija ugotavlja, da sta vojna in povojna kriza ustvarjali posebno atmosfero. Če ponovim, predstavljali sta nekakšen sprožilec, ki je v danih okoliščinah lahko botroval celi vrsti z zakonom prepovedanih in nezaželenih dejanj, torej celi vrsti prestopkov in prekrškov. V obravnavanem mikrokozmosu lahko na primer ugotovljamo, da so se podeželani in podeželanke Konjiškega radi zbirali v gostilnah, da so se pogosto pretirano vdajali kralju Alkoholu, pa tudi razvratu. Večkrat so bili tudi zelo nasilni, vzkipljivi, prostaški ter polni neotesanih zmerljivk in kletvic, ki so tvorile prav posebno govorico. Socialna kontrola »pohercev« je budno oprezala za moralnimi prekrški. Raziskava pokaže, da je večkrat prihajalo do preprirov, družinskega nasilja, telesnih poškodb, medsosedskega sporov, žalitev časti in dejanskih ali pa neutemeljenih obtoževanj. Po prelomu so še vedno obstajale tudi stare napetosti med Nemci in Slovenci, večinoma revni prebivalci pa so bili zelo nastrojeni tudi proti gospodi in možem postave. Mikrosgodbe pripovedujejo o malih tatvinah, zlasti živil in kurjave v času pomanjkanja in stiske, pa o prepovedanih nakupih in nezakonitih prodajah v času umikanja avstro-ogrske vojske. Vse to se je vključevalo v strategije preživetja, v dobi verižništva in navijanja cen pa tudi preračunljivosti. Študija primera pa s pretresljivo zgodbo o vojaškem

povratniku končno pokaže, da je bila vrnitev s fronte domov tudi za marsikaterega vojaka s Konjiškega prej boleča kot pa srečna.

Viri in literatura

Arhivsko gradivo

Zgodovinski arhiv Celje

- SI_ZAC/0619, Okrajno sodišče v Slovenskih Konjicah 1898-1941 [v opombah skrajšano OOSK], AŠ 5, U 1918, 2-580.
 SI_ZAC/0619, Okrajno sodišče v Slovenskih Konjicah 1898-1941, AŠ 6, U 1919, 3-566.
 SI_ZAC/0619, Okrajno sodišče v Slovenskih Konjicah 1898-1941, AŠ 7, U 1920, 18-550.
 SI_ZAC/1319 Osnovna šola Slovenske Konjice, aš.1, Šolska kronika 1763-1919.

Pokrajinski arhiv Maribor

- SI_PAM/X0096/00004 Digitalizat dopisa ptujskega sodnika Štuhca, v katerem sporoča, da se nemško uradništvo na Ptuj pripravlja na »prelevitev«, prednost pa naj ima slovensko uradništvo. (3.10.1918), 2018 (Združeni dokumenti).
 SI_PAM/X0096/00047 Digitalizat dopisa, v katerem okrajno glavarstvo Konjice prosi Narodni svet za Štajersko za navodilo pri oddaji živil in spisovno gradivo Narodnega sveta za Štajersko 1918.10.27. (Združeni dokumenti).
 SI_PAM/X0096/00078 Digitalizat dopisa Jerneja Podpečana, vikarja v Konjicah, z opisom proslavitve razglasitve nove oblasti v Konjicah: spisovno gradivo Narodnega sveta za Štajersko 1918.10.31 (Združeni dokumenti).
 SI_PAM/X0096/00091 Digitalizat dopisa Ivana Verdnika iz Meže ob Dravi [i.e. Dravograd] glede nastavitve slovenskih uradnikov na kolodvoru 1918.10.31 (Združeni dokumenti).
 SI_PAM/X0096/00091 Digitalizat Predlogi Alojzija Rakuna, odvetnika v Sevnici, za ravnanje ob prevratu: spisi Narodnega sveta za Štajersko.1918.10.22 (Združeni dokumenti).
 SI_PAM/X0096/00095 Digitalizat seznama javnih funkcionarjev v Marenbergu in seznam z imeni zaupnikov nemškega

¹⁵⁶ Prav tam, str. 524 in 525.

Volksrata v Mariborskem okraju.1918.31.10
(Združeni dokumenti).

SI_PAM/X0096/00100 Digitalizat obvestila vsem
župnijskim uradom in županstvom, da je
Narodni svet za Spodnjo Štajersko prevzel
1. novembra 1918 vlado ter navodila za
nadaljnje ravnanje (1918.10), 2018 (Združeni
dokumenti).

Časopisni viri

Ameriška domovina, 1919.

Deutsche Wacht, 1919.

Glasilo K. S. K. Jednote, 1919.

Jugoslavija, 1919.

Marburger Zeitung, 1919.

Nova doba, 1919.

Slovenski gospodar, 1918.

Straža, 1919.

Tiskani viri

Zbirka avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku,
I. zvezek, Kazenski zakon, Ljubljana 1889
ali Kazenska postava zoper hudodelstva,
pregreške in prestopke. Pervi del. Od
hudodelstev. XXXVI. Del. 117. Ces. Patent 27.
maja 1852.

Literatura

Aplinc, Miran. »Morda bodo prišli še taki časi,
ko boste morali jesti tak kruh, kjer bodo
špice ven gledale.«: Odmev velike vojne
skozi organizacijo preskrbe v Šoštanjju v
času prve svetovne vojne in prevratne dobe,
Šoštanj: Muzej Velenje, Muzej usnjarstva na
Slovenskem, Gradiva 9, 2019.

Bizjak, Matjaž. Umik avstro-ogrske vojske skozi
slovenski prostor novembra 1918, *Prispevki za
novejšo zgodovino* XLIII – 1/2003, str. 25-36.

Cvirn, Janez / Šepetavc, Anton. Pisma
slovenskega vojaka s soške fronte (1917),
Savinjski zbornik, VI, Žalec, 1988, str. 353-363.

Cvirn, Janez. »Župnik je rekel, da bi bilo treba
ženske zapečatiti.«: Vpliv prve svetovne vojne
na ločitve zakonov, *Zgodovina za vse*, XI, 2004,
št. 2, str. 72-82.

Cvirn, Janez. *Boj za sveti zakon*; Ljubljana: Zveza
zgodovinskih društev Slovenije, 2005 (Zbirka
zgodovinskega časopisa, 30).

Cvirn, Janez. Die Slovenen und ihr Verhältnis
zum neuen Staat (Königreich SHS) 1918/1919.
V: Heppner, Harald / Staudinger, Eduard
(Hrsg.), *Region und Umbruch 1918: zur
Geschichte alternativer Ordnungsversuche*,
Frankfurt am Main: Peter Lang, 2001,
str. 87-96.

Čuček, Filip. *Svoji k svojim: na poti k dokončni
nacionalni razmejitvi na Spodnjem Štajerskem
v 19. stoletju*, Ljubljana: Inštitut za novejšo
zgodovino, 2016, str. 143-144.

Čuček, Filip. Problemi popisovanja občevalnega
jezika na Spodnjem Štajerskem (1880 –1910).
V: Šterbenc Svetina, Barbara et. al. (ur.),
*Zgodovinski pogledi na zadnje državno ljudsko
štetje v Avstrijskem primorju*, Ljubljana:
Založba ZRC, 2013, str. 129-142.

Čuček, Filip. Vpisal se je med Nemce, dasiravno
komaj za silo nemško tolče: Občevalni
jezik kot element manipulacije v popisih
prebivalstva 1880–1910 na Spodnjem
Štajerskem, *Zgodovina za vse*, leto XIV, št. 2.
2007, str. 57-68.

Dolenc, Ervin. Deavstrizacija v politiki, upravi
in kulturi v Sloveniji. V: Nečak, Dušan et al.
(ur.) *Slovensko-avstrijski odnosi v 20. stoletju /
Slowenisch-österreichische Beziehungen im 20.
Jahrhundert*, Ljubljana: Oddelek za zgodovino
Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani,
2004, str. 81-94.

Himmelreich, Bojan. Namesto zemlje črni kruh:
*Organizacija preskrbe z živili v Celju v času
obeh svetovnih vojn*. Celje: Zgodovinski arhiv
Celje, 2001.

Hvalec, Nina. »Prokleta hrvaška baba, se
obnašaš, kakor bi bila ciganske familije«:
Ločitve v dvajsetih letih 20. stoletja v luči
sodnih spisov celjskega okrožnega sodišča,
Zgodovina za vse, XXVII, 2020, št. 1, str. 39-56.

Jenuš, Gregor. *Ko je Maribor postal slovenski:
iz zgodovine nemško-slovenskih odnosov v
Mariboru od konca 19. stoletja in v prevratni
dobi*, Maribor: Znanstvenoraziskovalni
inštitut dr. Franca Kovačiča, 2011.

Komnacky, Christina. »Kriegszitterer –
*Posttraumatische Belastungsstörungen bei
Soldaten im und nach dem Ersten Weltkrieg*«,

Diplomarbeit / Diploma Thesis, Universität Wien, Wien, 2017 (dostopno na: <http://othes.univie.ac.at/45735/1/40021.pdf> – zadnji obisk, 16. 9. 2020).

- Kostnapfel, Janko.** Vojna kot sprožilni vzrok psihičnih motenj pri naših nekdanjih borcih, *Borec: revija za zgodovino, literaturo in antropologijo*, letnik 45, št. 3-4, 1993, str. 262-276.
- Matić, Dragan.** Konec prve svetovne vojne – dokončni zaton nemštva na Slovenskem. V: Gabrič, Aleš (ur.), *Slovenski prelom 1918*, Ljubljana: Slovenska matica, 2019, str. 231-249.
- Matić, Dragan.** Zamenjava vlog »zločinca« in »žrtve« v primeru sodnih zmot zaradi načrtnega zatiranja slovenščine kot uradnega jezika na sodiščih. *Acta histriae*/12/2004/1, str. 101-112.
- Mikola, Milko.** Razvoj uprave na Konjiškem od 18. stoletja do danes. V: *Zbornik Konjice z okolico*. Slovenske Konjice: Zgodovinsko društvo Konjice, 1996, str. 5-38.
- Stavbar, Vlasta.** *Majniška deklaracija in deklaracijsko gibanje: slovenska politika v habsburški monarhiji, od volilne reforme do nove države (1906–1918)*, Maribor: Založba Pivec, 2017.
- Studen, Andrej.** »Izjava enega zanesljivega Slovenca zadostuje«: Denunciacije pronemških elementov po razpadu habsburške monarhije v dokumentih okrajnega sodišča Konjice, *Prispevki za novejšo zgodovino*, XLVIX – 1/2009, str. 129-142.
- Studen, Andrej.** »Odstranjevanje prejšnje zunanosti in ponemčevalnega stremjenja šolske oblasti«: preustroj šol na Spodnjem Štajerskem v prevratni dobi. V: Gabrič, Aleš (ur.), *Slovenski prelom 1918*, Ljubljana: Slovenska matica, 2019, str. 161-180.

Zusammenfassung

VON „VERDAMMTEN WEIBERN UND KERLEN“

Widerspiegelungen des Alltags in den Niederschriften des Bezirksgerichtes Konjice in der Umbruchszeit

Der Beitrag behandelt den Alltag der Bewohner von Konjice (Gonobitz, heute Slovenske Konjice) und der umliegenden ländlichen Gemeinden im Lichte von Dokumenten des Bezirksgerichtes Konjice unmittelbar nach dem Zerfall der Doppelmonarchie im Jahr 1918. Diese Zeit der Transition und Transformation zum neuen jugoslawischen Staat brachte auch in der Gegend von Konjice zahlreiche Veränderungen. Der Abschied der Slowenen vom alten Österreich war in den ersten Nachkriegsjahren auch von einem „Ethos der Rachsucht“ begleitet, das oft über den Gerechtigkeitsinn triumphierte. Am 29. Oktober 1918 wurden die nationale Befreiung und die Gründung des selbständigen Staates der Slowenen, Kroaten und Serben proklamiert, was auch von den Slowenen in und um Konjice gefeiert wurde. Auch nach der Vereinigung dieses Staates und des Königreiches Serbien in den gemeinsamen jugoslawischen Staat unter der Dynastie Karađorđević am 1. Dezember 1918 wurden in Konjice und den umliegenden Gemeinden großartige nationale Manifestationen veranstaltet. Die Nationalregierung des Staates der Slowenen, Kroaten und Serben, die zunächst die Verwaltung übernahm, proklamierte am 1. November 1918 in dem von ihr kontrollierten Gebiet Slowenisch als Amtssprache. Der Prozess der Slowenisierung und De-Austrifizierung war auf Schritt und Tritt sichtbar. Nach dem Zerfall der Monarchie fand sich auch das untersteirische Deutschtum „unter dem Druck der neuen Machthaber“. Viele Deutsche, die aktiv an der nationalpolitischen Konfrontation beteiligt waren, verließen den neuen Staat bereits am Beginn des November 1918. Ihnen folgten die höchsten Staatsbeamten und bald auch andere öffentliche Angestellte, die nach Entlassungen und dem Verlust der Amtswohnungen über Nacht ihre Existenzgrundlage verloren hatten. Die slowenische Presse verlangte die rücksichtslose Säuberung von allem, was Deutsch war und in irgendeiner Weise an das alte Österreich und die einstige deutsche

Herrschaft erinnerte. Es warnte vor der gefährlichen deutschen Gier nach slowenischem Land. Die neuen Machthaber richteten ihr Hauptaugenmerk auf Entlassungen deutscher Beamter, wobei sich – ähnlich wie bei der „deutschgesinnten Lehrerschaft“ – der allgemeine Grundsatz durchsetzte, dass Beamte deutscher Nationalität „Unterdrücker, die gehen müssen“ seien. Die „deutschen Elemente“ wurden auch bei der Bahn, der Post und den Gendarmerieposten durch slowenische ersetzt. Im Rahmen der Umwandlung deutscher Schulen in slowenische wurde die deutschgesinnte Lehrerschaft entlassen und es wurden slowenische Lehrer und Lehrerinnen eingestellt. In den Schulen wurde Slowenisch als Unterrichtssprache eingeführt und Deutsch abgeschafft, die Lehrpläne wurden geändert und auch Feierlichkeiten bekamen unter den veränderten Umständen ein völlig neues Antlitz und neue Schwerpunkte. Auch mit der Umgestaltung des äußeren Erscheinungsbildes der Städte und Märkte beeilte man sich. Die Verwendung deutscher Ortsnamen wurde verboten, die zweisprachige Amtsführung wurde abgeschafft und alle zweisprachigen Aufschriften – zum Beispiel auf Geschäften und Lokalen – wurden entfernt. Mit der Transition in den neuen Staat wurden außerdem deutsche Richter, Notare, Anwälte und andere Angestellte im Gerichtswesen durch slowenische ersetzt.

Der Umbruch brachte auch die Transformation der Amtsführung des Bezirksgerichtes Konjice, welches von da an in slowenischer statt in deutscher Sprache amtierte. Vom Dezember 1918 an wurden die Protokolle der öffentlichen Hauptverhandlung in Slowenisch verfasst und die Urteile wurden statt „Im Namen Seiner Majestät des Kaisers!“ von da an im Namen des Königs oder im Namen des Gesetzes ausgesprochen. Im Geiste der neuen Verhältnisse am Bezirksgericht Konjice sind auch alle Niederschriften verfasst, die für den behandelten Zeitraum erhalten sind.

Nach dem Umsturz tauchten „verschiedene Elemente, die unter dem Volk Unzufriedenheit gegen Jugoslawien säen“, auf. Die Obrigkeit rief die Menschen dazu auf, staatsfeindliche Elemente anzuzeigen. Das wäre gewissermaßen die Pflicht eines jeden zuverlässigen Slowenen. Die Intoleranz gegenüber den Deutschen nach dem Ende des Ersten Weltkrieges zeigte sich in zahlreichen Verhand-

lungen von Exzessen, bei denen man auf staatsfeindliche Reden, deutschtümplerische Gendarmen und deren vermeintlich ungerechtes Vorgehen gegenüber Slowenen trifft. Die neuen Zeiten nach dem Umbruch 1918 fanden in den gut erhaltenen Dokumenten des Bezirksgerichtes Konjice auch in den trivialsten und sogar banalen Situationen und Aspekten des Alltags ihren Ausdruck, die in der vorliegenden Fallstudie, die die Geschichten einfacher Menschen nach Kriegsende unter die Lupe nimmt, behandelt werden. Die Studie basiert auf Akten kleinerer strafrechtlicher Vergehen und Verstöße. Die Niederschriften geringfügiger Strafanlagen berichten dabei über die verbotenen Praxen der ländlichen Bewohner in der Gegend von Konjice.

Der langersehnte Friede ermögliche die Rückkehr der Soldaten von der Front. Er brachte den Bewohnern einerseits eine große Erleichterung, andererseits die Krise der Nachkriegszeit mit Entbehrungen und Versorgungsschwierigkeiten. All das wirkte sich in Konjice nach dem Umbruch auf den Alltag der „kleinen Leute“ am Land aus, wo man neben den üblichen und bereits verfestigten Alltagspraxen und -ereignissen auch auf eine bunten Strauß unüblicher, oft banaler und trivialer Praxen und Exzesse trifft, zu denen es auch in Folge des Großen Krieges und der mit Kriegsende verbundenen Krisensituation und veränderten Umstände kam. Der Krieg und die Krisenzeit danach schufen also eine besondere Atmosphäre und stellten eine Art Auslöser dar, der unter den gegebenen Umständen eine Reihe von laut Gesetz verbotenen und unerwünschten Taten – also eine Reihe von Vergehen und Gesetzesverstößen – nach sich zog. Der Beitrag behandelt den Zustand der öffentlichen Sicherheit, kleine Diebstähle in schwierigen Zeiten, Streitereien, Gerüchte, üble Nachreden, Ehrenbeleidigungen, Verstöße gegen die öffentliche Moral, Schlägereien, Rohheiten und Gewalttätigkeiten (oft unter dem Einfluss von zu viel Wein oder Schnaps), Preistreiberei und Schwarzmarktgeschäfte. Am beobachteten Umfeld vorbei bewegte sich nach Unterzeichnung des Waffenstillstands am 3. November 1918 auch „eine riesige Masse österreichisch-ungarischer Soldaten, die zuvor vier Jahre an der Front gekämpft hatten“. Den Rückzug der Soldaten begleiteten verbotene Praxen – Vergehen gegen das Staatseigentum – wie zum Beispiel der Verkauf oder

Ankauf von „ärarischen Pferden“, „ärarischen Gewehren oder Revolvern“ und anderer militärischer Ausrüstung aus Staatseigentum. Die Angeklagten rechtfertigten sich öfters damit, dass sie die Sachen von unbekanntem Soldaten gekauft und nicht gewusst hätten, dass der Kauf nicht erlaubt ist. Der Angeklagte Janez O erklärte vor Gericht, dass er sich den Herd nicht aneignen wollte, sondern es schade fand, dass dieser „in einer Baracke in der Gemeinde Brezje (blieb). Er brachte ihn also nach Hause und bewahrte ihn auf, ohne ihn zu benutzen, und war fest entschlossen, ihn zurückzugeben, wenn es nötig wurde.“ Aufrichtig beteuerte Janez, dass er „den Herd nicht versteckte, sondern jeder wissen konnte, dass er ihn hatte.“ Die Fallstudie mit ihrer erschütternden Geschichte eines Kriegsheimkehrers zeigt schlussendlich auch, dass die Heimkehr von der Front für manch einen Soldaten aus der Umgebung von Konjice eher schmerzhaft als glücklich war.

Schlagwörter: Slovenske Konjice, Erster Weltkrieg, De-Austrifizierung, Strafrecht, Alltagsleben